

**VILNIAUS UNIVERSITETO TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS TEISĖS IR CIVILINIO PROCESO KATEDRA**

Tomo Leonavičiaus,
Neakivaizdinio skyriaus V kurso (5m.),
komercinės teisės studijų atšakos studento

Magistro darbas

Nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkius daiktus

Vadovas: doc. dr. Algirdas Taminskas

Recenzentas: asist. Egidijus Vilkickas

Vilnius
2008

TURINYS

Ivadas.....	2
Nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas.....	5
1. Bešeimininkio daikto reglamentavimas istoriniu aspektu.....	5
2. Bešeimininkio daikto samprata.....	9
3. Naminiai ir laukiniai gyvūnai	17
4. Laukinės ir naminės bitės.....	18
5. Radinio samprata.....	18
6. Lobio samprata.....	20
7. Bendrieji nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo pagrindai.....	23
8. Valstybės ir savivaldybės nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas.....	27
9. Specialūs nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo būdai	34
9.1. Nuosavybės teisės įgijimas į beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus.....	34
9.2. Nuosavybės teisės įgijimas į namines bites.....	37
9.3. Nuosavybės teisės įgijimas į radinį.....	39
9.4. Nuosavybės teisės įgijimas į lobį.....	46
10. Nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas kitų šalių teisėje.....	50
Išvados.....	57
Literatūros sąrašas.....	60
Summary.....	64

IVADAS

Jau senovės Romoje buvo žinomas bešeimininkio daikto institutas. Romos teisininkų suformuota bešeimininkio daikto samprata ir pagrindai yra įtvirtinti daugelio valstybių šiuolaikinėje teisėje. Tuometiniai teisės mokslininkai, filosofai išskyrė bešeimininkių daiktų rūšis: lobis, radinys, laukiniai gyvūnai ir t. t. Daug bešeimininkių daiktų atsirasdavo vykstant karams, todėl reikėjo įtvirtinti bešeimininkio daikto sampratos pagrindus ir apibrėžti subjektų ratą, kuris galėjo įsigyti nuosavybės šiuos daiktus. Vystantis visuomenei pagrindinė bešeimininkio daikto samprata praktiškai nepakito, o jei tam tikrose šalyse pakito, tai nežymiai.

Bešeimininkio daikto institutas priklauso daiktinės teisės pošakiui. Nors bešeimininkio daikto institutas yra tik labai maža dalelytė daiktinės teisės pošakyje, be šio reglamentavimo civilinėje teisėje atsirastų didžiulė spraga. Bešeimininkio daikto reglamentavimas yra vienas iš būdų nuosavybei įgyti.

Nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį daiktą yra vienas iš nuosavybės teisių įgijimo būdų. Visuotinai pripažinta, kad nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas yra beveik visada naudingas asmeniui, įgyjančiam nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą. Visuomenėje egzistuojanti nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo samprata ne visiškai atitinka Civiliniame kodekse įtvirtintą sąvoką. Dėl šios priežasties šio darbo temos aktualumą lemia ne tik jos problematinis aspektas – dviprasmiška bešeimininkio daikto samprata ir nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo įgyvendinimas, bet ir tai, kad Sovietinėje Lietuvoje nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo institutas buvo reglamentuotas kitaip nei dabar numato Civilinis kodeksas. Po nepriklausomybės atkūrimo ekonominių santykių plėtra lėmė nuosavybės teisių į bešeimininkį daiktą įgijimo reglamentavimo pasikeitimą.

Šio magistrinio darbo objektas – bešeimininkiai daiktai ir jų įgijimas nuosavybės. Pagal Civiliniame kodekse pateiktą bešeimininkio daikto sampratą, apibrėšiu, kokie materialiojo pasaulio daiktai yra laikomi bešeimininkiais daiktais. Šiame darbe aptariamas bešeimininkių daiktų atsiradimas ir tokių daiktų skirstymas pagal jų buvimo vietą civilinėje apyvarčioje. Remiantis Civiliniu kodeksu ir kitais teisės aktais, didžiausias dėmesys skiriamas nuosavybės teisės įgijimui į bešeimininkį daiktą, vadovaujantis bendromis ir specialiomis bešeimininkio daikto įgijimą reglamentuojančiomis normomis, atsižvelgiant į tai, koks tai bešeimininkis daiktas ir koks asmuo įgyja nuosavybę į šį daiktą. Kiekvienu atveju aptarsiu,

kokius veiksmus ir procedūras turi atlikti asmuo, įgyjantis bešeimininkį daiktą nuosavybėn. Atsakant į klausimą – kas yra bešeimininkis daiktas, siekiama atriboti bešeimininkį daiktą nuo daikto, kuris turi savininką. Palyginimui pateiksiu dabar galiojančią Lietuvoje nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo sampratą, anksčiau Lietuvoje galiojusių civilinių įstatymų, reglamentavusių bešeimininkį daiktą, kitų šalių ir senovės Romėnų teisės sistemose laikomų bešeimininkių daiktų sampratą.

Temos originalumą lemia tai, kad bešeimininkio daikto institutas buvo mažai nagrinėtas Lietuvos teisės specialistų.

Tikslas – atskleisti: bešeimininkio daikto sampratą nurodant, kokie reikalavimai keliami pripažįstant daiktą bešeimininkiu; bešeimininkio daikto nuosavybėn įgijimo būdus ir procedūras bendrų (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.57 – 4.58 str.) ir specialių (4.60 – 4.65 str.) nuosavybės teisės įgijimą į bešeimininkius daiktus reglamentuojančių normų pagalba; kaip užtikrinama savininko teisių apsauga. Aptariant nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo būdus ir galimybes, pateikiama, kaip vystėsi nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį daiktą nuo senovės Romos laikų, taip pat palyginti pateikiami skirtumai ir bendrumai su kitais nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo būdais, reglamentuotais Civiliniame kodekse, taip pat su kitų užsienio valstybėse reglamentuotų nuosavybės teisės įgijimą į bešeimininkius daiktus.

Analizuodamas nuosavybės teisės įgijimo į bešeimininkio daikto klausimą naudoju istorinį, lyginamąjį, loginį, sisteminių ir teleologinių metodus.

Istoriniu metodu siekiama atskleisti anksčiau galiojusių bešeimininkius daiktus ir jų įgijimą nuosavybėn reglamentavusių įstatymų bei teisinių santykių raidą.

Lyginamuoju metodu palyginau Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtintą nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo institutą su kitų šalių analogiškais institutais.

Loginiu metodu – atskleidžiau mokslinio tiriamojo darbo tikslus, aiškinantis bešeimininkio daikto ir jo įgijimo nuosavybėn normų turinį, pateikiant išvadas bei apibendrinimus.

Sisteminu metodu – pasitelktos kitos susijusios normos, kuriomis siekta išsiaiškinti nuosavybės teisės į bešeimininkio daikto įgijimą reglamentuojančių normų esmę ir jų tikslumą.

Teleologiniu metodu – norima išsiaiškinti nuosavybės teisę į bešeimininkio daikto įgijimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų susijusių teisės aktų tikslus ir uždavinius.

Šiais metodais siekiama vieno tikslo – kuo geriau atskleisti nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo teisinį reglamentavimą.

Naudotus šaltinius suskirsčiau į tris grupes: teisinius – norminius, doktrinius ir precedentinius. Svarbiausi norminiai šaltiniai: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir kiti nacionalinės teisės norminiai aktai. Darbe rėmiausi teisės teorijos specialistų darbais bei teismų praktika.

NUOSAVYBĖS TEISĖS Į BEŠEIMININKĮ DAIKTĄ ĮGIJIMAS

1. BEŠEIMININKIO DAIKTO REGLAMENTAVIMAS ISTORINIU ASPEKTU

Nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimas yra vienas iš seniausių ir žinomiausių institutų, kurio pradmenys jau buvo žinomos senovės Romos teisininkams. Šis nuosavybės teisės įgijimo būdas taikytas įgyti nuosavybės teisę į niekieno daiktą – bešeimininkį daiktą (*res nullius*). Vienintelis visiškai neginčijamas pirmapradis nuosavybės teisės įgijimo būdas, pagal senovės Romos teisę, buvo užvaldymas (*occupatio*), t. y., įgijimas paimant daiktą, kuris niekam nepriklauso. Toks asmuo, užvaldydamas niekieno daiktą (bešeimininkį daiktą), pagal Romėnų teisę, tapdavo tokio daikto savininku nuo daikto, turinčio *res nullius* statusą, užvaldymo momento, t. y. paimant daiktą valdyti¹.

Romos teisininkai bešeimininkiais daiktais pripažino daiktus, neturinčius savininko (*res nullius*). Ši bešeimininkio daikto statusą turėjo:

- laukiniai gyvūnai (*ferae bestiae*). Visi laukiniai gyvūnai, esantys laisvėje, laikyti – *res nullius*, t. y. laukiniai gyvūnai, neturintys savininko, ir nesvarbu, kur jie buvo sumedžioti – savo ar kito asmens teritorijoje. Pvz., jei be savininko leidimo buvo įžengta į jo sklypą, medžiodant laukinį gyvūną, laisvas laukinis gyvūnas pripažintas *res nullius*, kad ir kur jis vaikščiojo.

Laukiniai gyvūnai, t. y. naminiai ir prijaukinti gyvūnai, palikę šeimininką ir praradę grįžimo instinktą. Bitės ir balandžiai (prijaukinti arba ne) pagal Romėnų teisę buvo laukiniai gyvūnai. Todėl medui ir kiaušiniams taikytas *res nullius* statusas. Pagal dabar galiojantį LR CK laukiniai gyvūnai nėra priskiriami prie bešeimininkių daiktų ir yra atskirti nuo naminių gyvūnų, kurie gali būti pripažįstami bešeimininkiais daiktais, ko nebuvo pagal Romėnų teisę. Taip Romos valstybėje buvo todėl, kad nebuvo žvejybą ir medžioklę reglamentuojančios teisės šakos;

- lobis (*thesaurus*) – tai vertingi daiktai, ilgai buvę paslėpti, kad neišmanoma nustatyti jų savininko (*thesaurus est vetus quaedam depositio pecuniae, cuius non extat memoria, ut iam dominium non habeat*)². Lobia samprata pagal Romėnų teisę yra išlikusi tokia pat ir įtvirtinta LR CK;

¹ Žr.: PAUL FREDERIC GIRARD, *Romėnų teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, teisės fakultetas, 1931. I t. p. 405.

² Hausmaninger H., Selb W. *Roemisches Privatrecht*. Wien, 1981. p.211.

- daiktai, kurių savininkas atsisakė (*res derelictae*), arba palikti daiktai. Derelikcija – tai nuosavybės atsisakymas laisva valia, atiduodant kilnojamojo daikto valdymą (pvz., išmetant daiktą) ar galutinai paliekant žemės sklypą. Derelikcijos nėra, kai būtina išgelbėti laivą ir iš jo išmetami daiktai³. Toks bešeimininkio daikto atsiradimo būdas atsisakant daikto numatytas LR CK 4.58 str. 4 d.;

- karo metu užgrobtas priešo turtas (*res hostiles*) – daiktai, priklausantys karo priešininkui, svetimšaliams, kurie neturėjo senovės Romoje teisių į gynybą⁴.

Iš pateiktų Romėnų teisėje laikytų bešeimininkių daiktų apibūdinimų matyti, kad pagrindinė bešeimininkio daikto samprata išliko nepakitusi iki šių dienų. Tik kai kurie pagal Romėnų teisę laikyti bešeimininkiai daiktai nepripažįstami bešeimininkiais daiktais pagal dabartinę Lietuvos civilinę teisę.

Sovietiniu laikotarpiu galiojusiam Civiliam kodekse taip pat buvo įtvirtintas bešeimininkio daikto institutas. 1964 m. Civiliniame kodekse (toliau – CK) 156 straipsnyje (toliau – str.) buvo įtvirtinta bendroji norma, kuri reglamentavo bešeimininkio turto sampratą ir jo įgijimo tvarką. Bešeimininkis turtas, pagal šį straipsnį, laikytas turtas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas nežinomas. Esant tokiai bendrajai normai, bešeimininkiu turtu buvo laikomas radinys, lobis, bepriežiūriai ir priklydę gyvūnai. Pagal 1964 m. CK 159 str., radiniu laikyti kieno nors rasti daiktai, taip pat vertybės ir pinigai, kuriuos pats savininkas ar kitas asmuo pametė, pamiršo, taip nustodami juos valdyti⁵. Bepriežiūriai ir priklydę gyvūnai buvo reglamentuoti 1964 m. CK 161 str. Šiame straipsnyje buvo nurodyta, kad gyvulys, atsilikęs nuo bandos ar kitokiu būdu prieš savininko arba operatyviojo tvarkymo teisės subjekto valią išėjęs iš jo ūkio ir esąs niekieno žinioje, yra laikomas bepriežiūriu⁶. Lobis pagal tuo metu galiojusį Civilinį kodeksą buvo žemėje užkasti ar kitaip paslėpti pinigai arba vertingi daiktai, kurių savininkas negalėjo būti nustatytas arba pagal įstatymą buvo netekęs teisės į juos. Bešeimininkiu turtu pripažįstant lobį, pagal tuo metu galiojusį Civilinį kodeksą, reikėjo, kad lobis atitiktų šiuos reikalavimus:

- 1) tai savininko ar kitų asmenų sąmoningai paslėpti daiktai;
- 2) tai ne bet kurie daiktai, o pinigai ir brangenybės;

---

³ Žr.: NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė*. Vilnius: vadovėlis. Justitia, 1999. p. 133.

⁴ БАРТОШЕК, М. *Римское право*. Москва: 1989. p. 26.

⁵ Lietuvos TSR civilinio kodekso komentaras. Mintis, Vilnius, 1976. p. 118.

⁶ *Ibid.*, p. 119.

3) šių daiktų savininkas negalėjo būti nustatytas arba buvo netekęs teisės į juos⁷.

Bešeimininkio daikto, tiek radinio, tiek lobio, tiek bepriziūrių ir priklydusių gyvūnų, kaip bešeimininkų daiktų, samprata, įtvirtinta dabar galiojančiame Civiliniame kodekse, atitinka 1964 m. Civiliniame kodekse įtvirtintas šių bešeimininkų daiktų apibūdinimus tik tiek, kiek nėra susiję su valdymo institutu, nes pagal tuo metu galiojusį Civilinį kodeksą nebuvo įtvirtintos valdymą reglamentuojančios normos.

Sovietiniu laikotarpiu Lietuvoje galiojusiame 1964 m. civiliniame kodekse buvo įtvirtinti nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo būdai. Tuo metu galiojęs 1964 m. Civilinis kodeksas daugiausiai numatė nuosavybės teisės įgijimo galimybes į bešeimininkius daiktus ne fizinių asmenų, o valstybės. Toks nuosavybės teisės įgijimo reglamentavimas priklausė nuo tuo laiku vykdomos sovietinės valstybės vykdomos politikos. Šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos (toliau – LR) civilinis kodeksas ir kiti įstatymai leidžia fiziniams asmenims beveik visus bešeimininkius daiktus įgyti nuosavybėn, išskyrus tuos, kuriuos draudžia įstatymas.

Anksčiau galiojusio 1964 m. CK 161 str. numatė nuosavybės teisės įgijimą į bepriziūrius ir priklydusius gyvūnus. Pagal 1964 m. CK 161 str. nuostatą, reglamentavusią nuosavybės teisės įgijimą į bepriziūrius ir priklydusius gyvūnus, nustatė trijų mėnesių terminą nuosavybės teisei įgyti į bepriziūrį ir priklydusį gyvūną, jei neatsirado tokio gyvūno savininkas per šį terminą. Ankstesnis 1964 m. CK 161 str. neišskyrė gyvūnų į stambius gyvulius ar galvijus (ir jų prieauglio) ir smulkius gyvulius (ir jų prieauglio) taip, kaip šiuo metu galiojantis LR civilinis kodeksas (LR CK 4.61 str.). 1964 m. CK 161 str. buvo numatytas vienas bendras trijų mėnesių terminas nuosavybės teisei įgyti į bepriziūrius ir priklydusius gyvūnus ir jų savininko paieškai, nesvarbu, koks gyvulys buvo sulaikomas. Kaip jau buvo minėta, šiuo metu galiojantis CK 4.61 str. išskiria naminius gyvūnus į stambius ir smulkius, numatydamas skirtingus terminus pagal gyvūno dydį nuosavybės teisės įgijimui, savininko paieškai ir jo teisių apsaugai. Pagal anksčiau galiojusį 1964 m. Civilinį kodeksą, jei per nustatytą terminą neatsirasdavo gyvūno savininkas, nuosavybės teisę į bepriziūrius ir priklydusius gyvulius galėdavo įgyti kolūkis arba tarybinis ūkis. Tik šie subjektai galėdavo įgyti nuosavybės teisę į bepriziūrius ir priklydusius gyvūnus vien todėl, kad tik šiems subjektams buvo perduodami saugoti sulaikyti naminiai gyvūnai. Jei gyvulys būdavo laikomas kolūkyje, nuosavybės teisę į gyvulį įgydavo kolūkis, pasibaigus nustatytam

---

⁷ Žr.: Lietuvos TSR civilinio kodekso komentaras. Mintis, Vilnius, 1976. p. 119.

terminui. Jei gyvulį laikė tarybinis ūkis, nuosavybės teisė į beprižiūrį ir priklydusį gyvulį atitekdavo valstybei. Pagal dabar galiojančią CK 4.61 str. 2 d. ir 3 d., nuosavybės teisė į beprižiūrį ir priklydusį naminių gyvūnų gali įgyti bet koks fizinis ar juridinis asmuo, užsiimantis žemės ūkio veikla, t. y. žemės ūkio bendrovė ar ūkininkas, kuris tą gyvulį išlaikė ir rūpinosi juo, bet jokia būdu ne valstybė ar savivaldybė⁸.

Nuosavybės teisės įgijimą į radinį numatė ir anksčiau galiojęs 1964 m. CK 159 str. Šis straipsnis, skirtingai nei dabar galiojantis CK 4.62 str., reglamentuojantis radinį, numatė, kad nuosavybės teisė į radinį galėjo įgyti tik valstybė, jei per nustatytą terminą, kuris yra nepakitęs iki šių dienų (6 mėn.), neatsirasdavo pamesto daikto savininkas.

Palyginti dabar galiojančiame Civiliniame kodekse įtvirtinta lobio samprata ir jo įgijimą nuosavybėn (LR CK 4.65 str.) su anksčiau galiojusiu 1964 m. CK 162 str., kuriame buvo numatytas nuosavybės teisės įgijimas į lobį, yra pakitęs. Skirtingai nei anksčiau galiojusi nuostata, kad asmuo rastą lobį privalo perduoti valstybės nuosavybėn, nesvarbu, kur rastas lobis – ar valstybės žemėje, ar asmuo rado lobį nuosavybės teise priklausančioje žemėje, vis tiek reikėdavo visą lobį atiduoti valstybei. Asmuo, perdavęs valstybės nuosavybėn lobį, įgydavo teisę reikalauti atlyginimo už lobio radimą. Atlyginimo dydį sudarydavo dvidešimt penki procentai lobio vertės. Dabar galiojantis CK tokių pasekmių radus lobį nenumato, išskyrus atvejus, kai lobis randamas atsitiktinai ne nuosavybės teise priklausančioje žemėje. Tokiu atveju asmuo, perdavęs lobį žemės sklypo ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininkui, įgyja 1/4 rasto lobio dalies.

Šiuo metu galiojančiame Civiliniame kodekse daikto savininko teisės yra ginamos taip pat kaip ir anksčiau 1964 m. galiojusiame Civiliniame kodekse, t. y. neribotos ir ribotos vindikacijos pagrindu. Atsiradus šeimininkio daikto savininkui pagal 1964 m. CK galėjo bendro trejų metų (1964 m. CK 84 str.) ieškininės senaties termino laikotarpiu pareikšti ieškinį atitinkamam subjektui⁹. LR įstatymų leidėjas, priimdamas naują dabar galiojančią LR CK ir LR civilinio proceso kodeksą (toliau – CPK), atkūrė romėniškąjį posesiorinį (t. y. valdymo fakto, o ne valdymo teisės) gynimą, ko nenumatė anksčiau galioję įstatymai.

Kaip matyti, šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikoje civilinis kodeksas nuosavybės teisės į šeimininkius daiktus įgijimo srityje iš esmės daug kuo pasikeitė.

---

⁸ Žr.: VAITKEVIČIUS, P.; VĖLYVIS, S.; MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; TAMINSKAS, A.; RASIMAVIČIUS, P. *Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vijusia, 1997. p. 288.

⁹ Žr.: ŽERUOLIS, J.; VĖLYVIS, S.; VITKEVIČIUS, P.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; RASIMAVIČIUS, P. *Tarybinė civilinė teisė*: Vilnius: vadovėlis. Mintis, 1975. p. 215-216.

2. BEŠEIMININKIO DAIKTO SAMPRATA

Vienas iš būdų nuosavybės teisei įgyti – „Nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas“. Šis nuosavybės teisės įgijimo būdas yra seniausias ir žinomiausias civilinės teisės istorijoje. Pagrindinė bešeimininkio daikto sąvoka jau daugelį metų beveik nesikeičia.

Nagrinėjant „Nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo“ institutą, pirmiausia reikėtų nustatyti, kas yra bešeimininkis daiktas ir kokie daiktai gali būti laikomi bešeimininkiais daiktais, remiantis LR CK.

CK 4.57 str. įtvirtina pamatinę bešeimininkio daikto sampratą – „bešeimininkiu daiktu laikomas daiktas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas nežinomas“. Vadinas, kad daiktas būtų pripažintas bešeimininkiu daiktu, pirmiausiai turi daiktas atitikti vieną iš CK 4.57 str. 1 d. nurodytų reikalavimų t. y.:

- 1) daiktas neturi turėti savininko, arba
- 2) daikto savininkas turi būti nežinomas.

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad šios sąvokos yra vienodos, bet taip nėra, tarp šių sąvokų negalima dėti lygybės ženklo. Vienu atveju daiktas pagal savo pobūdį, buvimo vietą ir kitus požymius bus laikomas daiktu, neturinčiu savininko, kitu atveju daikto savininkas bus nežinomas. Pavyzdžiui, pirmu atveju, kai daiktas neturi savininko laikysime bešeimininkiu daiktu tokį daiktą, kai daikto savininkas atsisako daikto kitų neapibrėžtų asmenų naudai, kai daiktas yra išmetamas ar pan. Tokie daiktai savininko neturės ir bus niekieno, kol kas nors nepradės jų valdyti ar neįgis nuosavybės teisės. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad daikto atsisakymas turi būti išreikštas visiems vienodai suvokiama forma, kad daiktas taptų bešeimininkiu, t. y. savininkas daikto atsisakė, o ne pasidėjo, kad ateityje jį pasiimtų, pavyzdžiui, asmenys įsigyja naujus namų apyvokos daiktus, o senus, bet dar geros būklės daiktus padeda lauke, kad, galbūt kas nors juos pasiimtų ir naudotų. Toks daikto savininko atsisakymas turėtų būti išreikštas ne dviprasmiškai, o visiems suprantama ir aiškia forma, kad šie daiktai savininko neturi. Jei asmuo tokius daiktus pasidėjo kraustydamasis iš vieno būsto į kitą ir juos paliko be priežiūros, tai dar nereiškia, kad savininkas šių daiktų atsisakė. Todėl yra labai svarbu, kad daikto atsisakymo išraiška būtų aiški ir visiems vienodai suprantama, kad savininkas daikto atsisakė ir šiuo metu šis daiktas neturi savininko ir yra bešeimininkis. Reikėtų įvertinti visas aplinkybes, susijusias su daiktu, pripažįstant daiktą bešeimininkiu, kai savininkas daikto atsisakė. Išmesdamas daiktą savininkas faktiškai siūlo daiktą bet kuriam asmeniui jį užvaldyti. Skirtingai nuo išmesto daikto, kurio valdymo

savininkas netenka savo noru, daikto – radinio valdymas pasibaigia nepriklausomai nuo jo valios arba dėl savininko neatsargių veiksmų jo neatidumo, išsiblašymo. Pavyzdžiui, keleiviai užmiršta savo daiktus traukinio vagonė. Lobių atveju asmuo vertingus daiktus paslepia, taip siekdamas juos išsaugoti ir ateityje pasiimti. Asmuo, slėpdamas vertingus daiktus, neatsisako į juos nuosavybės teisės ir tik dėl neaiškių aplinkybių paslėptų vertingų daiktų savininkas jų nepasiėmė. Atsakant į klausimą, dėl ko lobį paslėpęs asmuo nepasiėmė paslėptų vertybių, priežastys gali būti įvairios, tiek priklausančios nuo lobį paslėpusio asmens valios, tiek nepriklausančios nuo lobį paslėpusio asmens valios (pvz., asmuo, paslėpęs vertybes, ieškojo bet jam nepavyko surasti vietos, kur buvo paslėpta, arba asmuo pamiršo, kad yra paslėpęs vertybes).

Asmuo, pasisavindamas, jo manymu, savininko atsisakytus daiktus, turi įsitikinti, kad šie daiktai yra bešeimininkiai, nes priešingu atveju, jei paaiškės, kad asmuo juos pasidėjo, o kitas juos pasiėmė, bus svetimo turto pasisavinimas (vagystė). Nekyla abejonių, kad daiktas savininko neturi, kai asmuo daikto atsisako jį išmesdamas tam skirtose vietose, (šių vietų paskirtis ir yra nereikalingų daiktų, kurių savininkai atsisakė surinkimas ir išvežimas), nes savininkas išmesdamas daiktą taip išreiškė savo valią. Tokiose vietose visi daiktai yra bešeimininkiai ir kokio nors papildomo daiktų įvertinimo, kam jie priklauso, nereikia, nes ir taip yra aišku.

Prie bešeimininkių daiktų, kurie neturi savininko, priskiriami daiktai, kurie anksčiau niekada neturėjo savininko ir niekam anksčiau nepriklausė, t. y. gamtos sukurti daiktai.

Kitu atveju, kai daikto savininkas nežinomas, bešeimininkiu daiktu laikysime tokį daiktą, kai asmuo jo neatsisakė, neišmetė ar pan., bet daikto savininkas yra nežinomas dėl tam tikrų, dažniausiai nuo daikto savininko nepriklausančių, priežasčių. Tokie daiktai bešeimininkiais tampa, kai savininkas juos praranda pamesdamas, paslėpdamas ar pan., bet, jei savininkas būtų žinomas, jam tuos daiktus radęs asmuo grąžintų, pvz., radinys, kai savininkas daiktą pametė, o kitas jį rado. Asmuo rastą pamestą daiktą grąžintų savininkui, bet nežino, kas jis, o savininkas, dėl tam tikrų priežasčių ar būdamas nerūpestingas, nepranešė apie pamestą daiktą kompetentingoms institucijoms ir pamesto daikto neieško. Kai daikto savininkas nežinomas, būtina atkreipti dėmesį į daikto atsiradimo vietą, daikto pobūdį ir kitas aplinkybes, nustatant, koks tai daiktas. Šių aplinkybių nustatymas yra labai svarbus įgyjant nuosavybės teisę į tokius bešeimininkius daiktus. Galimi atvejai, kai įvertinant daikto atsiradimo aplinkybes ir patį daiktą nebus galima laikyti daikto bešeimininkiu, nes sprendžiant iš visų aplinkybių bus galima nustatyti daikto savininką. Jei iš daikto bus galima

identifikuoti savininką, toks daiktas negalės būti pripažįstamas šeimininkiu daiktu, nes neatitiks šeimininkiam daiktui keliamų reikalavimų.

Pripažįstant daiktą šeimininkiu nepakanka, kad daiktas atitiktų kurį nors iš CK 4.57 str. 1 d. nurodytų reikalavimų. Be šių CK 4.57 str. 1 d. įtvirtintų ir aptartų reikalavimų šeimininkiam daiktui pripažinti yra keliamas dar vienas privalomas reikalavimas, numatytas CK 4.57 str. 2 d. Šioje dalyje nurodyta, kad šeimininkiu daiktu nelaikomas sąžiningai įgytas ir teisėtai valdomas daiktas, nors daikto valdytojas įgyjamąją senatimi dar nėra įgijęs nuosavybės teisės į daiktą.

Pripažįstant daiktą pagal CK 4.57 str. 2 d., t. y. sąžiningai įgytu ir teisėtai valdomu, nors daikto valdytojas įgyjamąją senatimi dar nėra įgijęs nuosavybės teisės į daiktą, reikėtų sistemaiškai taikyti ne tik Civilinio kodekso valdymą reglamentuojančias normas, bet ir įgyjamąją senatį reglamentuojančias normas (CK 4.68 – 4.71 str.). Pripažįstant daiktą šeimininkiu CK 4.57 str. 2 d. reikalauja, kad nebūtų sąžiningo ir teisėto valdytojo. Todėl svarbu žinoti, kaip yra suprantamas sąžiningai įgytas ir teisėtai valdomas daiktas.

Sąžiningu valdymo atsiradimu laikomas daikto atsiradimas, kai valdyti pradedantis asmuo yra įsitikinęs, kad niekas neturi daugiau už jį teisių į daiktą, kurį jis pradeda valdyti. Sąžiningumas (*bona fides*), suprantamas kaip vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal du kriterijus – objektyvųjį ir subjektyvųjį¹⁰.

Sąžiningumas objektyviuoju požiūriu yra toks žmogaus elgesys, kuris atitinka protingumo ir teisingumo principų reikalavimus. Taigi sąžiningas yra toks asmuo, kuris veikia rūpestingai, teisingai, t. y. taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*. Objektyviuoju požiūriu, asmuo yra sąžiningas ar ne nustatoma analizuojant atsakymą į klausimą, ar asmuo turėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti¹¹.

Sąžiningumas subjektyviuoju požiūriu nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje. Jis nustatomas analizuojant atsakymą į klausimą, ar asmuo galėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į jo amžių, išsimokslinimą, išprusimą, gyvenimo patirtį, faktines bylos aplinkybes ir t. t. Kitaip tariant, subjektyvus sąžiningumas yra faktinis sąžiningumas¹².

---

¹⁰ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Justitia, Vilnius, 2001. p. 77.

¹¹ *Ibid.*, p. 77.

¹² Žr.: LAT CBS teisėjų kolegija 2000-09-18 Nr. 3k-3-827/2000, kat.37; 2000-04-08 Nr. 3k-3-509/2000, kat. 42; 2000-10-30 Nr. 3k-3 1096/2000, kat. 42; 1998-09-28 Nr. 3k-122/1998, kat. 6.

Siekiant nustatyti, ar asmuo yra sąžiningas, būtina taikyti abu kriterijus, t. y. asmuo bus sąžiningas tik tada, jeigu jis ne tik nežinojo, bet ir negalėjo ir neturėjo žinoti tam tikrų aplinkybių, t. y. privalu aiškintis, ar asmuo tinkamai įvykdė savo pareigą, išsiaiškinti tam tikras aplinkybes¹³.

Sąžiningas valdymo įgijimas – tai valdymo į daiktą įgijimas, kai valdymą įgyjantis asmuo yra įsitikinęs, kad daugiau niekas neturi teisių į daiktą, į kurį jis įgyja valdymą. Todėl valdymas yra laikomas įgytas sąžiningai, kol neįrodyta priešingai, nes priešinga nuostata būtų nelogiška, nes būtų neaišku, už kokius asmenis jis turi daugiau teisių. Sąžiningu valdymo įgijimu nelaikomas valdymo į daiktą įgijimas, kai valdymą įgyjantis asmuo žinojo ar privalėjo žinoti apie tai, jog jis neturi teisės tapti to daikto valdytoju arba, kad kitas asmuo turi daugiau teisių į daiktą, kuri jis užvaldo¹⁴. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. spalio 3 d. nutartyje¹⁵, bylos Nr. 3K-3-408/2007, kat.: 30.8; 121.19.2 (S), pažymėjo, jog asmuo, įgyjantis daiktą nuosavybėn privalo išlikti sąžiningas valdytojas visą įgyjamąsios senaties laiką ir net įgydamas daiktą nuosavybėn įgyjamąja senatimi neturi žinoti apie kliūtis, trukdančias įgyti jam daiktą nuosavybėn, jeigu tokių kliūčių būtų. Byloje buvo nustatyta, kad pareiškėjas negali būti laikomas sąžiningu pageidaujamų įgyjamąja senatimi nuosavybėn įgyti pastatų valdytoju, nes pareiškėjo naudojami pastatai 1983 metais buvo pastatyti Kauno miesto Lenino rajono Vykdomojo komiteto pirmininko nurodymu ir juos naudojo šio rajono Gamybinės butų ūkio tarnybos 2-oji butų ūkio tarnyba antrinems žaliavoms sandėliuoti, t. y. jie buvo sukurti kaip valstybės nuosavybė, o pagal CK 4.69 straipsnio 3 dalį, įgyjamąja senatimi negali būti įgyjama nuosavybės teisė į valstybei ar savivaldybei priklausančius daiktus. Tai, kad pagal VĮ Registrų centro Kauno filialo duomenis šie pastatai ir teisės į juos neįregistruotos valstybės ar savivaldybės vardu, nėra pagrindas priešingai vertinti, nes taip būtų paneigta imperatyvioji CK 4.69 straipsnio 3 dalies nuostata.

Teisėtu daikto valdymu (CK 4.23 str. 2 d.) laikomas toks valdymas, kuris atsiranda teisėtu pagrindu (CK 4.47 str.) – juridinio fakto pagrindu, kurio sukeliama teisinė pasekmė yra nuosavybės teisės atsiradimas, bet dėl kažkokių priežasčių nuosavybės teisė į daiktą neatsirado. Tai reiškia, kad teisėtam valdymui atsirasti reikalingas juridinis faktas, kurį CK nurodo kaip nuosavybės įgijimo pagrindą. Tokiais pagrindais gali būti sandoriai, paveldėjimas,

¹³ Žr.: MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Justitia, Vilnius, 2001. p. 77-78.

¹⁴ Žr.: VAITKEVIČIUS, P.; VĖLYVIS, S.; MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; TAMINSKAS, A.; RASIMAVIČIUS, P. *Civilinė teisė*: vadovėlis. Kaunas: Vijusia, 1997. p. 302.

¹⁵ Žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje L. M., M. M., H. M., H. M., J. V. v. Kauno miesto savivaldybės Nr. 3K-3-408/2007, kat.30.8; 121.19.2 (8).

pasisavinant vaisius ir pajamas, pagaminant naują daiktą, pasisavinant bešeimininkį daiktą, pasisavinant laukinius gyvūnus, laukines ar namines bites, pasisavinant beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus, pasisavinant radinį ar lobį, atlygintinai paimant netinkamai laikomas kultūros vertybes ir „išskyrus daiktus (turta) visuomenės poreikiams, konfiskuojant ar kitu būdu už pažeidimus paimant pagal įstatymą daiktus (turta), įgyjamą senatimi ir kitais įstatyme numatytais pagrindais. Todėl, esant teisėtam daikto valdytojui, kuris įgyjamą senatimi dar nebus įgijęs nuosavybės teisės į daiktą, negalėsime laikyti tokį daiktą bešeimininkiu, nors ir daiktas neturės savininko arba savininkas bus nežinomas.

Vadinasi, jei daiktas atitiks CK 4.57 str. 1 d. numatytus reikalavimus, t. y. neturės daiktas savininko ar daikto savininkas bus nežinomas ir jeigu daiktas turės CK 4.57 str. 2 d. numatytą teisėtą ir sąžiningą valdytoją, kuris įgyjamą senatimi dar nebus įgijęs nuosavybės teisės į daiktą, tai daiktas negalės būti laikomas bešeimininkiu daiktu. Kad daiktas būtų laikomas bešeimininkiu, turi būti vienas iš reikalavimų, numatytų CK 4.57 str. 1 d., ir reikalavimas, numatytas CK 4.57 str. 2 d., vienu metu. Tai reiškia, kad bešeimininkiu daiktu laikysime tik tokį daiktą, kuris neturės savininko ar savininkas bus nežinomas ir neturės sąžiningo ir teisėto valdytojo.

Žinant, kokiems pagrindams esant daiktas laikomas bešeimininkiu, svarbu nustatyti, kokie daiktai gali būti laikomi bešeimininkiais. CK 4.57 str. 3 d. įtvirtina kilnojamuosius bešeimininkius daiktus, kuriais gali būti gyvūnai, negyvi kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis. Prie bešeimininkių gyvūnų nepriskiriami laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai, nes nuosavybės teisė į laisvėje gyvenančius laukinius gyvūnus priklauso valstybei (LR laukinės gyvūnijos įstatymas¹⁶ 3 str. 1 d.). Bešeimininkiais gyvūnais pripažįstamos naminės bitės (CK 4.60 str.), beprižiūriai ir priklydę naminiai gyvūnai (CK 4.61 str.), kurie yra likę be savininko priežiūros. Prie negyvų kilnojamųjų daiktų, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis, priskiriami kilnojamieji negyvi daiktai, kurie gali būti privačios nuosavybės teisės objektais. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje privačios nuosavybės teisės objektu gali būti bet koks turtas, jeigu įstatymais neuždrausta tą turtą turėti privačios nuosavybės teise. Kilnojamaisiais bešeimininkiais daiktais gali būti visi daiktai, kuriuos Civilinis kodeksas pripažįsta kilnojamaisiais daiktais. Kilnojamaisiais daiktais tiek pagal CK 1.98 str. 4 d., tiek pagal CK

---

¹⁶ Žinios. 1997, Nr. 108 – 2726.

4.2 str. 3 d. pripažįstami tokie daiktai, kuriuos galima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties ir iš esmės nesumažinus jų vertės, jeigu įstatymai nenumato kitaip. Kadangi Civilinis kodeksas konkrečiai neįvardija, kokie konkrečiai kilnojamieji daiktai laikomi bešeimininkiais daiktais, vadinasi, reikia sistemiškai taikyti ir daiktus apibūdinti pagal CK 4.1 str.

Pagal CK 4.1 str., daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai. Vadinasi, jeigu šie CK 4.1 str. nurodyti materialaus pasaulio dalykai atitinka kilnojamajam daiktui keliamus reikalavimus, jie gali būti pripažinti bešeimininkiais daiktais, jei neturės daiktas savininko ar daikto savininkas bus nežinomas ir neturės sąžiningo ir teisėto daikto valdytojo, kuris įgyjamą senatimi dar nebus įgijęs nuosavybės teisės į daiktą.

CK 4.57 str. 3 d. apibrėžiami tik kokie daiktai, kurie gali būti kilnojamaisiais bešeimininkiais daiktais ir nė viename CK straipsnyje nepaminėta apie nekilnojamuosius bešeimininkius daiktus. Tačiau tai dar nereiškia, kad bešeimininkiu daiktu negali būti nekilnojamas daiktas. Vadinasi, jei nekilnojamas daiktas atitiks minėtus bešeimininkiam daiktui keliamus reikalavimus, numatytus CK 4.57 str. 2 d., ir vieną iš CK 4.57 str. 1 d., tai nekilnojamuoju bešeimininkiu daiktu gali būti pripažįstami tokie nekilnojamieji daiktai, kurie pagal CK 4.2 str. yra pripažįstami nekilnojamaisiais daiktais. Kilnojamaisiais bešeimininkiais daiktais gali būti gyvūnai, negyvi kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis (CK 4.57 str. 3 d.).

Įstatymų leidėjas, įtvirtinęs kilnojamojo bešeimininkio daikto atsiradimo būdą, atsisakant nuosavybės teisės į daiktą, nenurodė, kokia forma ar kokių veiksnių pagalba tas atsisakymas turėtų būti. Savininko visų teisių atsisakymas į tą daiktą turėtų būti išreikštas konkludentiniais veiksmais, nes atsisakymas teisių į daiktą kito konkretaus asmens naudai pagal CK 6.465 str. bus dovanojimas. Atsisakymas teisių į daiktą turėtų būti suvokiamas taip, kad asmuo, atsisakantis nuosavybės teisės į daiktą, nesistengia jo išmesti, o nori daiktą perduoti neapibrėžtam asmenų ratui, t. y. bet kam. Priežastis tokio perdavimo yra vien dėl to, kad daiktas yra dar tinkamas naudoti, o atsisakančiajam jo nebereikia. Todėl atsisakant teisių į daiktą turi būti atsisakoma ne konkretaus asmens naudai, bet taip, kad daiktą galėtų įsigyti bet kuris asmuo. Kai savininkas daikto atsisako, jo valia turi būti išreikšta tokiu būdu ir forma, kad visi subjektai šį atsisakymą suprastų vienodai. Todėl asmuo, atsisakydamas daikto, turi išreikšti taip savo valią, kad kitam asmeniui, norinčiam priimti tokį daiktą

nuosavybėn, nekiltų abejonių, kad šis daiktas turi savininką. Pagal CK 4.57 str. 3 d. daiktas bešeimininkiu daiktu tampa tada, kai daikto savininkas atsisako visų turėtų teisių į tą daiktą tiesiai tai išsakydamas. Šių teisių atsisakymas į tą daiktą turi būti akivaizdus ir visiems aiškiai suprantamas. Bešeimininkiu daiktu laikysime tik tada, kai yra aiškus nuosavybės teisių į daiktą atsisakymas. Kadangi daikto atsisakymo formos ir būdo nėra įstatyme nurodyta, gali atsirasti neigiamų pasekmių, kai asmenys skirtingai suvoks teisių atsisakymą į daiktą. Savininkas daiktą pasidės, o asmuo gali manyti, kad savininkas tokiu būdu išreiškė savo valią ir atsisakė teisių į daiktą, arba gali būti ir atvirkščiai. Todėl esant skirtingam tų pačių daiktų vertinimui, priskiriant juos prie bešeimininkių daiktų neįsigilinus į visas aplinkybes, susijusias su daiktu, asmenims gali sukelti neigiamų pasekmių už svetimo turto pasisavinimą.

Kilnojamojo daikto atsisakymas taip pat yra tada, kai savininkas daiktą išmeta. Tai yra, kai kilnojamojo daikto savininkas atsisako daikto tiesiai, tai išsakydamas arba juos išmesdamas. Savininko daiktų atsisakymui nėra keliami kokie nors ypatingi ar specialūs reikalavimai atsisakant daiktų, kurių civilinė apyvarta¹⁷ Lietuvos Respublikoje nėra ribota¹⁸.

Kai daiktų apyvarta yra ribota, savininkas daikto įprastiniu būdu atsisakyti negali. Pavyzdžiui, išmetant ginklą ar kitą ribotos apyvartos daiktą, jis turi atlikti tam tikras procedūras, numatytas LR ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatyme¹⁹. Šio įstatymo 41 str. 1 d. 8 p. numato savininkui privalomą raštišką formą atsisakant ginklo. Savininkui raštiškai atsisakius ginklo, ginklas netampa bešeimininkiu daiktu. Jį paima policija ar kita valstybės įgaliota institucija ir tampa atsisakyto ribotos apyvartos daikto – ginklo nuosavybės teisės turėtoja.

Visuomenėje susiklostė įpročiai, nors dažnai ir klaidingi, kada daiktas laikomas bešeimininkiu. Keičiantis vertybėms, ypač postsovietinėse valstybėse, ne išimtis ir Lietuva, keitėsi ir bešeimininkio daikto samprata atsisakant teisių į daiktą. Kaip jau buvo minėta, įstatymų leidėjas, įtvirtinęs bešeimininkio daikto atsiradimą atsisakant savininkui nuosavybės teisių į daiktą, nenurodė, kokia forma tai turėtų būti išreikšta ar kokių konkrečių veiksmų, liudijančių apie savininko nuosavybės teisės atsisakymą į daiktą, kad daiktas būtų pripažintas bešeimininkiu daiktu. Atsižvelgiant į CK 4.58 str. 4 d., įstatymų leidėjas nurodė, kad

---

¹⁷ Apyvarta – tai daiktų perleidimas (pardavimas, dovanojimas ir pan.), perdavimas kitiems asmenims (pvz., nuoma), jų perėjimas kitų asmenų nuosavybės universalus (pvz., paveldėjimo) arba singularinio teisių perėjimo būdu.

¹⁸ Neribota daiktų civilinė apyvarta – suprantama daiktų ir turto civilinės apyvartos neribojimą, t. y. pripažįstama, kad daiktai ar kitas turtas nėra išimti iš civilinės apyvartos ir jų apyvarta nėra ribota, jeigu tai išakmiai nenurodyta įstatymuose.

¹⁹ Žinios. 2002, Nr. 13 – 467.

„...savininkas daikto atsisakė tiesiai tai išsakydamas...“, pagal tai savininko atsisakymas turėtų būti išreikštas konkludentiniais veiksmais. Konkludentiniais veiksmais daikto savininkas išmeta daiktą, taip atsisakydamas visų teisių į jį. Tokiais veiksmais savininkas patvirtina savo teisių atsisakymą niekam apie tai iš anksto nepranešant ir nepaskelbiant. Daikto savininkas, išmesdamas kilnojamąjį daiktą, faktiškai siūlo bet kuriam asmeniui jį užvaldyti. Teisių į daiktą atsisakymas išmetant suprantamas, kai daiktas išmetamas tam skirtose vietose, o kitu atveju gali kilti administracinė atsakomybė. Atskiriant nuosavybės teisės atsisakymą ir išmetimą, išskirčiau šiuos požymius: išmetami daiktai yra mažiau vertingi ar visai beverčiai, o atsisakant nuosavybės teisių į daiktą, daiktai nėra beverčiai, dar tinkami naudojimui; išmetant daiktus jie išmetami tam skirtoje vietoje ir nustatytu būdu, o atsisakant teisių į daiktą daiktai nėra išmetami, jie gali būti padėti šalia tos vietos, kur yra skirta išmesti daiktus, taip pat ir kiti būdai, kuriais galima būtų suvokti, kad asmuo atsisakė teisių į daiktą. Nuosavybės teisės atsisakymas yra juridinis faktas – vienašalis sandoris, kai pasibaigia savininko nuosavybės teisė į atsisakomą daiktą ir daiktas tampa bešeimininkiu.

Nesant aiškiai įstatyme įtvirtintos daikto atsisakymo formos ar kokių veiksmų pagalba atsisakant daiktas tampa bešeimininkiu, tai lieka spręsti kiekvienam individualiai, tiek savininkui, atsisakančiam daikto, tiek asmeniui, vertinančiam, ar savininkas taip išreiškė savo valią atsisakant daikto ir daiktas yra bešeimininkis ar ne.

Skirtingai nuo išmesto daikto, kurio valdymo savininkas netenka savo noru, kitas bešeimininkio daikto atsiradimo būdas yra tada, kai asmuo daiktą pameta (radinys). Radinio atveju daikto savininkas valdymo netenka ne savo noru, t. y. dėl neatsargių savo veiksmų – išsiblašymo ar neatidumo. Pavyzdžiui, keleivis užmiršta savo daiktus traukinio vagonė. Lobio atveju paslėptų daiktų savininkas, slėpdamas vertingus daiktus, neatsisako savo nuosavybės teisių į tuos paslėpiamus daiktus, nes daiktai slepiami ne dėl to, kad savininkas nori atsisakyti nuosavybės teisės į juos, o slepiami, bandant išsaugoti nuosavybės teisę, baiminantis, kad tie vertingi daiktai nebūtų pagrobti, pavogti, nežūtų ar pan.

Bešeimininkiu daiktu nelaikomas daiktas, kuriam yra privaloma teisinė registracija, o daiktas nėra registruotas. Vien tik privalomos registracijos nebuvimas nenulemia daikto teisinės padėties, t. y. daiktas dėl šios priežasties netampa bešeimininkiu. Neįregistruotas daiktas gali turėti savininką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. spalio 13 d. nutartyje²⁰ pažymėjo, kad daiktas netampa bešeimininkiu, nes teisinės registracijos vienas iš

---

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Stasio Norvilos įmonė v. 595-osios gyvenamųjų namų statybos bendrija, Nr. 3K-3-545/2004, kat. 25.3;28; 47.3; 126.

tikslų yra išviešinti turto savininką, bet ne sukurti nuosavybės teisę. Nuosavybės teisė atsiranda ne teisinės registracijos, bet kitų juridinių faktų pagrindu. Teismas pasisakė, jog kuriamo statybos būdu daikto savininkas yra į statybą lėšas investuojantis asmuo, t. y. asmuo, kuriam investuojamos lėšos priklauso nuosavybės teise ir, kol nėra įrodyta, kad investuojamų lėšų savininko nėra ar jis nežinomas, negali būti daiktas pripažįstamas bešeimininkiu.

3. NAMINIAI IR LAUKINIAI GYVŪNAI

Bešeimininkiais daiktais Civilinis kodeksas pripažįsta ir naminius gyvūnus (CK 4.57 str. 3 d.). Pagal LR gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo²¹ 2 str. 3 d. naminiai gyvūnai laikomi – visi istoriškai prijaukinti (domestikuoti) gyvūnai. Naminiai gyvūnai tampa bešeimininkiais, kai jie netenka savininko. Pavyzdžiui, gyvūnai gali pabėgti, pasiklysti, savininkas, pasielgdamas nehumaniškai, gyvūnus gali paleisti taip jų atsisakydamas. Laukiniai gyvūnai, gyvenantys laisvėje, nėra pripažįstami bešeimininkiais daiktais, nes jie turi savininką, kuris pagal LR laukinės gyvūnijos įstatymo²² 3 str. 1 d. yra valstybė. Laukiniai gyvūnai, laikomi nelaisvėje, taip pat turi savininką ir nelaikomi bešeimininkiais daiktais. Kai šie laukiniai gyvūnai netenka savininko ir patenka į laisvę, jie vėl tampa valstybės nuosavybe, jei jie yra praradę grįžimo instinktą (laukiniai gyvūnai laikomi praradę grįžimo instinktą, kai nebegali grįžti ar negrįžta pas buvusį savo savininką), ir jų negalima identifikuoti pagal tam tikrus požymius per vieną mėnesį. Tokia išvada darytina iš LR laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. 3 d., nes šioje dalyje pasakyta, kad nelaisvėje laikyti laukiniai gyvūnai, kurie ištrūksta į laisvę ir kurių savininkas per vieną mėnesį nuo ištrūkimo į laisvę dienos šių gyvūnų nesugauna, laikomi laisvėje gyvenančiais valstybei nuosavybės teise priklausančiais laukiniais gyvūnais, išskyrus atvejus, kai į laisvę ištrūkusius laukinius gyvūnus sugauti privaloma pagal šio įstatymo 7 straipsnio 1 dalies ir 16 straipsnio 3 dalies reikalavimus. Tai atvejai, kai į laisvę ištrūkusius nelaisvėje laikytus laukinius gyvūnus būtina sugauti, jeigu Aplinkos ministerija ar jos įgaliota institucija nustato, jog yra hibridizacijos ar konkuravimo su giminingomis rūšimis, epidemijų išplitimo ir buveinių pakitimo pavojus arba kitaip gali būti sutrikdytas ekosistemų stabilumas ar kilti grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei (Laukinės gyvūnijos įstatymas 7 str. 1 d.), taip pat į laisvę ištrūkusius laukinius

---

²¹ Žinios. 1997, Nr. 108-2728.

²² Žinios. 1997, Nr. 108-2726.

gyvūnus privaloma sugauti, kai laukinių gyvūnų hibridai, sąmoningai ar nesąmoningai buvo išvesti nelaisvėje (Laukinės gyvūnijos įstatymas 16 str. 3 d.).

4. LAUKINĖS IR NAMINĖS BITĖS

Civilinis kodeksas pripažįsta bites kaip bešeimininkius daiktus ir numato specialų reglamentavimą. Bitės yra skirstomos į laukines ir namines (CK 4.60 str.). Būtina laukines ir namines bites atskirti, nes laukinės bitės negali būti pripažįstamos bešeimininkiu daiktu, o naminės bitės gali būti bešeimininkiu daiktu. Taip yra todėl, kad pagal LR laukinės gyvūnijos įstatymą²³ nuosavybės teisė į laukinius gyvūnus, tarp jų ir į laukines bites, gyvenančias laisvėje, priklauso valstybei, kol šios bitės nėra sugautos, o kai yra sugautos, jos priklauso žemės sklypo, kuriame buvo sugautos, savininkui (CK 4.60 str. 1 d.). Laukinės bitės neturi bešeimininkiam daiktui pripažinti keliamų reikalavimų, nes jos visą laiką turi savininką, o bešeimininkiam daiktui pripažinti yra pagrindinis reikalavimas, kad daiktas savininko neturėtų ar savininkas būtų nežinomas (CK 4.57 str. 1 d.).

Naminės bitės bešeimininkiu daiktu tampa tada, kai naminių bičių spiečius palieka savininką ir spiečių priima kitas asmuo arba bičių spiečius apsistoja svetimame žemės sklype. Naminių bičių spiečius bus laikomas bešeimininkiu daiktu, kai jos atskris pas asmenį, kuris nežinos bičių spiečiaus savininko bei sąžiningo ir teisėto jų valdytojo. Tada toks atskridęs svetimas naminių bičių spiečius atitiks bešeimininkiam daiktui keliamus reikalavimus, numatytus CK 4.57 str.

5. RADINIO SAMPRATA

Civilinis kodeksas bešeimininkiu daiktu pripažįsta radinį (CK 4.57. str. 3 d.). Pagal CK 4.62 str. 1 d. radiniu laikomas pamestas daiktas, kurio savininkas nežinomas. Kad daiktas būtų pripažintas radiniu, reikalingi šie pagrindiniai reikalavimai:

- 1) daiktas turi būti kažkieno pamestas;
- 2) pamesto daikto savininkas turi būti nežinomas.

Radiniu nebus laikoma, kai daiktą asmuo pames savo namuose, automobilyje ar kitame pametusio asmens naudojamame daikte, nes radus tokį daiktą bus žinomas pamesto daikto savininkas. Taip pat radiniu nebus galima laikyti pamesto daikto, kurio savininką

---

²³ Žinios. 1997, Nr. 108-2726.

galima nustatyti iš daikto tam tikrų ypatumų, pvz., pametus pasą, bus žinomas jo savininkas. Tokiais atvejais radiniu nebus pripažįstama dėl vieno reikalavimo nebuvimo, kuris reikalingas pripažįstant daiktą radiniu, t. y. bus žinomas pamesto daikto savininkas. Pamestu daiktu laikoma, kai daikto savininkas yra netekęs daikto ne dėl savo valios, t. y. ne savo noru atsisakęs teisių tą daiktą valdyti, naudoti ir disponuoti juo. Šias teises asmuo praranda daiktą užmiršęs ir palikęs kur nors per neapdairumą ir pan. Pamestas daiktas nebus laikoms radiniu, jei bus žinomas pamesto daikto savininkas ar kitas teisėtas valdytojas, ir tol, kol to daikto nebus radęs kitas asmuo.

Pripažįstant daiktą radiniu yra būdingas atsitiktinumas tiek iš vienos šalies (asmens, pametusio daiktą), tiek iš kitos šalies (asmens, radusio daiktą). Jei iš vienos ar kitos šalies buvo tikslas – padėti daiktą arba paimiti daiktą žinant, kad jis padėtas, tai daikto radiniu pripažinti negalėsime. Jei iš vienos pusės buvo atsitiktinumas, o iš kitos pusės nebuvo atsitiktinumo, o buvo tikslas, tai taip pat negalėsime daikto laikyti radiniu.

Žinant, kas yra radinys, būtina, kad rastą daiktą savininkas būtų pametęs, t. y. kad savininkas netenka daikto dėl savo neapdairumo ir neatsargumo. Akivaizdu, kad daiktas negali būti laikomas pamestu daiktu ar radiniu, jei šio daikto savininkas neteko, kai jis yra pavogtas²⁴. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Baudžiamojoje byloje 2003 m. spalio 28 d. nutartyje pažymėjo, jog radiniu negalima laikyti daikto, kai iš aplinkybių galima nustatyti daikto savininką. Teismas byloje pasakė, jog asmuo, paėmęs mobiliojo ryšio telefoną, rado jį nusikaltimo įvykio vietoje, t. y. netoli nuo gulinčio nukentėjusiojo, kuris dėl sunkaus kūno sužalojimo jau negalėjo rūpintis savo daiktais, ir tai jis žinojo. Esant tokioms nustatytoms aplinkybėms, mobiliojo ryšio telefonas negali būti pripažįstamas radiniu. Rasto telefono neteisėtas pasisavinimas pagrįstai pripažintas vagyste. Kaip matyti, ne kiekvienu atveju bus galima laikyti rastą daiktą radiniu, jei yra galimybė nustatyti daikto priklausymą konkrečiam savininkui, o už tokio daikto pasisavinimą asmuo gali būti patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

Radinys laikomas bešeimininkiu daiktu, jei atitinka CK 4.57 str. 1 ir 2 d. įvardytus bešeimininkiam daiktui keliamus reikalavimus, t. y. nežinomas pamesto daikto savininkas ar sąžiningas ir teisėtas daikto valdytojas. Radinį reglamentuojanti norma CK 4.62 str. nekonkretizuoja, kokie konkrečiai daiktai gali būti laikomi radiniu ir kokios jie vertės turėtų būti. Iš to darytina išvada, kad plačiąja prasme radiniu gali būti visi kilnojamieji daiktai,

---

²⁴ Žr.: ПОБЕДЕНОСЦЕВ, К. П. *Курс гражданского права*. Москва: Зерцало 2003. p. 375.

kurie atitinka radiniui keliamus reikalavimus ir gali būti civilinės apyvartos daiktais. Pagal bendrą principą radiniu, kaip bešeimininkiu daiktu, laikomi daiktai, kurie turi ekonominę vertę²⁵, galima šiuos daiktus pritaikyti ūkyje ar pan.

6. LOBIO SAMPRATA

Lobis, kaip ir radinys, pripažįstamas bešeimininkiu daiktu (CK 4.57 str. 3 d.). CK 4.65 str. 1 d. įtvirtinta lobio samprata – tai žemėje užkasti ar kitaip paslėpti pinigai arba vertingi daiktai, kurių savininkas negali būti nustatytas dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko nuo jų užkasimo. Norma, įtvirtinanti lobio sampratą, pakartoja bendrus ir visiems bešeimininkiams daiktams pripažinti keliamus ir taikomus reikalavimus – kad daiktas neturėtų savininko ar savininkas būtų nežinomas.

Pagal pateiktą lobio sampratą CK 4.60 str. 1 d. galima nustatyti, kad lobiui, kaip bešeimininkiam daiktui, pripažinti keliami trys pagrindiniai reikalavimai, t. y.:

- 1) turi būti vertingi daiktai;
- 2) šie vertingi daiktai turi būti savininko ar kitų asmenų sąmoningai paslėpti;
- 3) šių paslėptų vertingų daiktų savininkas negali būti nustatytas dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko.

Civiliniame kodekse nėra pasakyta, kiek ilgai turi būti žemėje užkasti ar kitame daikte paslėpti vertingi daiktai, kad būtų pripažinti lobiu. Kadangi Civilinis kodeksas nenurodo, kokio amžiaus turi būti lobis, bet galima teigti, kad lobiu galima pripažinti tik tokias specialiai savininko ar kito asmens paslėptas vertybes, kurių savininko nustatyti negalima dėl to, kad praėjo daug laiko. Vadinasi, paslėpti daiktai, sudarantys lobį, turi būti paslėpti taip seniai, kad jų savininko nebūtų galima nustatyti. CK 4.60 str. 1 d. nurodo viena iš priežasčių, dėl ko savininkas negali būti nustatytas, t. y. dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko nuo lobio paslėpimo. Lobiu negalima laikyti paslėptų vertingų daiktų, kurie pagal paslėptus daiktus, paslėpimo aplinkybes ir būdą galime spręsti, kad yra praėję nedaug laiko. Tokie atvejai gali būti, kai asmuo, siekdamas išsaugoti vertingus daiktus, juos paslėpė neseniai ir ateityje juos pasiims (pvz., asmuo paslepia pinigus ar kitą vertingą turtą bijant,

---

²⁵ Šioje dalyje ekonominė vertė suprantama nebūtinai radusio asmens atžvilgiu. Radusiajam asmeniui rastas daiktas ekonominės vertės gali ir nesudaryti, bet pametusiojo asmens atžvilgiu turės ekonominę vertę pvz., radus asmens pametus raktus. Radėjui rasti raktai jokios ekonominės vertės neturės, o asmeniui pametusiam raktus bus vertingi ir turės ekonominę vertę.

kad nepavogtų, ar kai asmenys iš karo veiksmų zonos evakuojasi ir su savim negali pasiimti vertingų daiktų, juos paslepia su tikslu, kad juos ateityje pasiims).

Radus lobį, būtina atsižvelgti į daugelį dalykų, lemiančių rastų vertybių teisinį statusą. Neteisingas rastų vertybių vertinimas gali sukelti neigiamas pasekmes. Todėl svarbu teisingai nustatyti, ar rastos vertybės turi savininką ar ne, ar rastos vertybės galima pripažinti lobiu ar ne. Jei rastos vertybės labai senos ir pagal paslėpimo būdą ir pobūdį galima daryti išvadą, kad jos seniai paslėptos ir dėl šios priežasties bus neįmanoma nustatyti savininko, tai bus galima rastos vertybės pripažinti lobiu. Jei rastos vertybės nėra labai seniai paslėptos, be minėtų vertybių pripažinimo lobiu, reikėtų atsižvelgti į kitus kriterijus, charakterizuojančius lobį, ir vertinti rastos vertybes atsižvelgiant į aplinkybių visumą. Pagal pateiktą lobio charakteristiką galima lengviau nustatyti, ar rastos vertybės gali būti pripažįstamos lobiu ar ne.

Mokslininkai, teoretikai, specialistai pagal randamas vertybes – lobius klasifikuoja:

Pagal bendrą charakteristiką:

- Vertingieji lobiai – jiems priskiriami paslėpimo metu vertingai daiktai.
- Buitiniai lobiai – jiems priskiriami visi galimi buitiniai daiktai.
- Relikviniai lobiai – tai gali būti ypač gerbiami ir saugomi daiktai, kaip brangių, mylimų žmonių ar reikšmingų įvykių atminimas, taip pat šventųjų palaikai, jų dalys, drabužiai, naudoti daiktai.

Pagal paslėpimo tikslingumą:

- Kaupiamieji lobiai – jiems priskiriami pinigai ir brangenybės, kuriuos žmonės ar žmonių grupės iš senų laikų saugojo.
- Situaciniai lobiai – jiems priskiriamos ekstremaliomis sąlygomis paslėptos vertybės, pavyzdžiui, karo laikotarpiu paslėpti lobiai.
- Kultiniai lobiai – jiems priskiriama daugybė brangenybių, suaukotos pagonių dievams ir sieloms.

Pagal lobio paslėpimo vietą:

- Lobiai, esantys ant žemės paviršiaus, – tai lobiai, kurie paslėpti pastatuose, statiniuose, pastatytuose ant žemės paviršiaus.
- Požeminiai lobiai – jiems priskiriami lobiai, paslėpti dirbtinėse ir natūraliose žemės gelmėse.

- Povandeniniai lobiai – tai lobiai, paslėpti po vandeniu, taip pat ir lobiai, užlieti vandens prieš valią asmens, paslėpusio lobį²⁶.

Lobio objektą gali sudaryti pinigai ir kiti vertingi daiktai. Lobiu galima laikyti tik specialiai paslėptą turtą, kuris turėjo vertę tuo laiku jį paslepiant. Gali būti atveju, kai šiuo metu rastas lobis ir neturės didelės vertės ar bus tik mažavertis ar visai bevertis turtas. Dažniausiai lobį gali sudaryti pinigai (auksinės ir sidabrinės monetos, nacionalinė ar užsienio valiuta) ar kiti vertingi daiktai (brangakmenius, perlus, tauriuosius metalus lydiniuose, dirbiniuose ir lauže, antikvariniai dirbiniai ir t. t.).

Jei išvardyti daiktai bus specialiai paslėpti, kaip nurodo CK 4.65 str. 1 d., ir nebus galima nustatyti paslėptų daiktų savininko dėl to, kad praėjo daug laiko, tada turėsime bešeimininkį daiktą – lobį. Tokiu atveju lobis atitiks bešeimininkiam daiktui keliamus reikalavimus, nurodytus CK 4.57 str. 1 ir 2 d. Pripažįstant paslėptus daiktus lobiu svarbu tai, kad rasti daiktai būtų paslėpti, jie būtų vertingi ir šių daiktų savininkas būtų nežinomas, dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko. Paslėpimo būdas suprantamas taip, kad be papildomų veiksmų atlikimo aptikti ar paimti vertingus daiktus ar pinigus neįmanoma. Paslėpimo būdai yra gana įvairūs. Lobis gali būti užkastas žemėje, užmūrytas sienoje, paslėptas medžio drevėje ar pan. Vertingus daiktus ar pinigus galime rasti tik atlikus tam tikrus papildomus veiksmus – kasimo, jei lobis užkastas, griovimo, jei lobis užmūrytas sienoje, ar pan., nes priešingu atveju rasime ne lobį, o kažką kitą (pvz., radinys ar pan.).

Nesant bent vieno iš išvardytų požymių, daiktų nebus galima laikyti bešeimininkiu daiktu – lobiu. Lobis nuo radinio skirasi:

- 1) tai savininko ar kitų asmenų sąmoningai paslėpti daiktai;
- 2) tai ne bet kokie daiktai, o pinigai, brangenybės ir kiti vertingi daiktai;
- 3) kai savininkas negali būti nustatytas dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko nuo tokių daiktų paslėpimo²⁷.

²⁶ Žr.: www.rusklad.ru

²⁷ Žr.: Lietuvos TSR civilinio kodekso komentaras. Mintis, Vilnius, 1976. p. 119.

7. BENDRIEJI NUOSAVYBĖS TEISĖS Į BEŠEIMININKIUS DAIKTUS ĮGIJIMO PAGRINDAI

Nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas – kai įgyjama teisė daiktą valdyti, naudoti ir disponuoti daiktu, kuris neturi savininko arba savininkas yra nežinomas, ir šis daiktas neturi sąžiningo įgijėjo ir teisėto daikto valdytojo.

Nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį daiktą reglamentuotas CK 4.58 str. Ši norma yra bendro pobūdžio ir taikoma nuosavybės teisei įgyti į visus bešeimininkius daiktus, išskyrus tuos bešeimininkius daiktus, kurių įgijimui numatytas specialus reglamentavimas. Tokiu atveju CK 4.58 str. taikomas tiek, kiek nereglementuoja specialios normos. Pagal CK 4.58 str. 3 d. nuosavybės teisė negali būti įgyjama, jeigu tai draudžia įstatymas arba tokio daikto pasisavinimu pažeidžiama kito asmens teisė pasisavinti daiktą (teisė į lobį, radinį ir pan.).

Teisė į bešeimininkį daiktą įgyjama faktiniu pagrindu, esant formalioms aplinkybėms, kurioms įvykus įgyjama nuosavybės teisė. Nuosavybės teisei į bešeimininkį daiktą įgyti būtini įstatyme nustatyti pagrindai – juridiniai faktai (mano nagrinėjamoje temoje aktualūs asmens veiksmai ir poelgiai, nuo kurių priklauso nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkius daiktus). Nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo pagrindai yra išvardyti CK 4.47 str., t. y. pasisavinant bešeimininkį daiktą; pasisavinant laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites; pasisavinant bepriežiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus; pasisavinant radinį, lobį. Asmuo, norintis įgyti nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą, pirmiausia turi šį daiktą užvaldyti. Bešeimininkio daikto užvaldymas priklauso nuo asmens veiksmo – teisinio poelgio. Šiuo veiksmu – teisiniu poelgiu, asmuo specialiai nesiekia sukurti civilinių subjektinių teisių bei pareigų, tačiau dėl tokių veiksmų atsiranda teisiniai padariniai (pvz., nuosavybės teisės įgijimas, valdymo gynimas), nes tai numato įstatymas (pvz., radinio lobia suradimas ar pan.)²⁸. Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą yra svarbūs ir kiti asmens veiksmai, nuo kurių priklausys, ar asmuo įgis nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą ar ne. Kadangi veiksmai yra skirstomi į teisėtus ir neteisėtus, tai tik teisėti veiksmai gali sukelti nuosavybės teisės atsiradimą. Šie veiksmai įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą yra nurodyti įstatyme. Tai reiškia, kad šių veiksmų atlikimas gali sukelti nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimą, jei per įgyjamąsios senaties laikotarpį (jei numatytas įstatyme)

---

²⁸ Žr.: VAITKEVIČIUS, P.; VĖLYVIS, S.; MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; TAMINSKAS, A.; RASIMAVIČIUS, P. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vija, 1997. p. 60.

nebus nustatytas šeimininkio daikto savininkas ar savininkas bus nežinomas ir toks daiktas neturės sąžiningo ir teisėto valdytojo. Asmuo tampa šeimininkio daikto valdytoju, kai faktiniu pagrindu (nurodytu CK 4.25 str.) užvaldo šį daiktą. Šiuo pagrindu asmuo tampa šeimininkio daikto valdytoju, jei jis turi faktiškai šį daiktą ir išreiškia savo valią valdyti jį kaip savo. Įgyjant nuosavybės teisę į šeimininkį daiktą, šeimininkio daikto valdytojui apibūdinti reikia taikyti CK 4.22 str. Pagal šio straipsnio prasmę, valdymą, kurio pasekmės yra nuosavybės teisės įgijimas, sudaro šie elementai²⁹:

1) objektyvusis elementas *corpus*, išreikštas įstatymo leidėjo nuostata „*faktinis daikto turėjimas...*“;

2) subjektyvusis elementas, arba *animus*, nuostata „*turint tikslą daiktą valdyti kaip savą...*“.

Tad ne kiekvienas šeimininkio daikto turėjimas bus pripažintas valdymu. Nesant subjektyvaus elemento, negalima bus pripažinti asmens šeimininkio daikto valdytoju, nes asmuo tebus daikto laikytojas / turėtojas³⁰. Asmeniui įgyjant nuosavybės teisę į šeimininkį daiktą, svarbu tai, kad jo veiksmai būtų teisėti, nes kitaip nuosavybės teisės nebus galima įgyti. Kad tokio asmens veiksmai būtų teisėti, jie turi atitikti įstatyme nurodytus reikalavimus, taip pat asmuo turi būti sąžiningas, t. y. jis turi būti įsitikinęs, kad niekas neturi daugiau už jį teisių į šeimininkį daiktą, kurį jis pradeda valdyti. Jei Civiliniame kodekse ar kitame įstatyme yra numatytas terminas³¹ nuosavybės teisei į šeimininkį daiktą įgyti, tai šiuo laikotarpiu asmuo turi teisėtai, atvirai ir nepertraukiamai valdyti šeimininkį daiktą.

Nesant bendrųjų ir specialiųjų šeimininkį daiktą reglamentuojančių normų, įgyjant nuosavybės teisę į šeimininkį daiktą, reikėtų vadovautis įgyjamąją senatį reglamentuojančiomis normomis, kurios reikalauja, kad visą įgyjamosios senaties laikotarpį daiktas būtų valdomas sąžiningai, teisėtai, atvirai, nepertraukiamai ir kaip savo (CK 4.68 str.).

Sąžiningu daikto valdymu laikomas toks valdymas, kai asmuo tapo teisėtu šeimininkio daikto valdytoju, kai daiktas pas tokį valdytoją atsirado dėl įvykių ir veiksmų, kurie tiesiogiai pripažįstami įstatymu, kitu teisėtu aktu ar neprieštarauja jiems nesant atskiro teisinio reguliavimo, pvz., daiktas perduotas saugojimui ir neatsiimtas pasibaigus saugojimo

²⁹ Žr.: NEKROŠIUS, V. Valdymo atsiradimo ir pasibaigimo pagrindai Lietuvos civilinėje teisėje. *Justitia*, 2004, Nr. 6 (54), p. 12.

³⁰ *Ibid.*, p. 12; 13.

³¹ Terminu civilinėje teisėje laikomas laiko momentas (kalendorinė data, valanda ir t. t.) arba laiko tarpas (metai, mėnuo, diena ir t. t.), kuriam suėjus ar pasibaigus, įstatymas ar šalių susitarimas numato tam tikrų civilinių teisių ar pareigų atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą.

laikotarpiui. Be to, asmuo, įgydamas bešeimininkį daiktą nuosavybėn įgyjamąja senatimi, turi būti ne tik sąžiningas to daikto įgijėjas, t. y. užvaldydamas daiktą turėjo būti pagrįstai įsitikinęs, kad niekas neturi daugiau už jį teisių į užvaldomą daiktą, bet taip pat jis privalo išlikti sąžiningas valdytojas visą įgyjamosios senaties laiką ir net įgydamas daiktą nuosavybėn įgyjamąja senatimi neturi žinoti apie kliūtis, trukdančias įgyti jam tą daiktą nuosavybėn, jeigu tokių kliūčių būtų (CK 4.70 str. 1 d.).

Teisėtu daikto valdymu laikomas toks valdymas, kuris atsiranda teisėtu pagrindu, kaip ir nuosavybės teisė.

Atviras daikto valdymas reiškia, kad asmuo, nesislėpdamas nuo kitų asmenų, valdo bešeimininkį daiktą, atlieka visus veiksmus, susijusius su valdymo faktu, tuo pagrindu laikosi tam daiktui reikalingų priemonių ir svarbiausia – kad tokio bešeimininkio daikto valdytojas neslėptų fakto, kad jis dar nėra daikto savininkas.

Nepertraukiamas daikto valdymas reiškia, kad bešeimininkis daiktas visą laiką yra esamo asmens valdomas. Jei šis asmuo valdymo netenka prieš savo valią, toks valdymas toliau bus laikomas nepertraukiamu.

Daikto valdymas reiškia, kad asmuo turi atlikti veiksmus, liudijančius, jog asmuo valdo bešeimininkį daiktą kaip savą, pvz., naudoti pagal paskirtį, laikyti tinkamoje būklėje, atlikti remontą ir pan. Asmuo, valdydamas bešeimininkį daiktą įgyjamosios senaties laikotarpiu, gali juo naudotis (gauti naudą pvz., CK 4.61 str. 3 d. „...išlaikyti ir naudotis...“), jei Civilinis kodeksas ar kiti įstatymai nenumato kitaip.

CK numatytas terminas nuosavybės teisei į bešeimininkį daiktą įgyti yra susijęs ne tik su asmeniu, kuris nuosavybės teise įgyja bešeimininkį daiktą, bet ir su daikto (bešeimininkio) savininko teisių gynimu. Savininkui, siekiančiam apginti savo teises išsireikalaujant daiktą, yra numatytas terminas. Civilinio kodekso nustatyti terminai asmeniui, sąžiningai ir teisėtai valdančiam daiktą (buvusį bešeimininkį daiktą) ir norinčiam įgyti nuosavybės teisę į šį daiktą, sutampa su terminu savininkui susigražinti daiktą iš asmens, kurį valdo ir nori į šį daiktą įgyti nuosavybės teisę. Ypatinę reikšmę turi valdymo sąžiningumas ir nesąžiningumas sprendžiant valdytojo atsakomybės savininkui klausimus. Atsižvelgiant į tai, koks yra bešeimininkio daikto valdytojas – sąžiningas ir teisėtas, sąžiningas ir neteisėtas ar nesąžiningas, priklausys ir savininko tiesių gynimo terminas, nes vienu atveju terminas gali būti trumpas, o kitu atveju bus ilgesnis. Per šį terminą savininkas gali priverstinai, t. y. valstybės padedamas apginti savo pažeistas teises, pareikšdamas reikalavimą neteisėtam daikto valdytojui. Jokie terminai nėra taikomi nesąžiningiems asmenims, siekiantiems įgyti

nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą. Iš tokio asmens savininkas gali daiktą išsireikalauti visais atvejais ir taikoma neribota vindikacija (CK 4.95 str.). Asmuo, neįgis nuosavybės teisės į jo valdomą bešeimininkį daiktą, o savininkui nebus taikomas joks terminas reikalavimui pareikšti susigražinant daiktą iš neteisėto ir nesąžiningo valdytojo. Kai bešeimininkio daikto įgijėjas yra sąžiningas, bet neteisėtas, ne visada savininkas gali susigražinti daiktą (šiuo atveju bešeimininkį daiktą) iš tokio bešeimininkio daikto įgijėjo, nes reikia apsaugoti ir savininko, ir sąžiningo įgijėjo interesus³². Šiuo atveju savininkas bus ribojamas terminu reikalavimui pareikšti, o toks valdytojas įgis nuosavybės teisę į jo valdomą daiktą per CK nurodytą terminą.

Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus CK numato skirtingus terminus nuosavybės teisei įgyti, t. y. bendri ir specialūs nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo terminai. Tai priklauso ne tik nuo savininko daikto praradimo aplinkybių, bet ir nuo daikto atsiradimo pas įgijėją aplinkybių. Terminus nuosavybės teisei įgyti į bešeimininkius daiktus gali nustatyti ir kiti įstatymai, pvz., LR muitinės įstatymas³³ nustato terminą nuosavybės teisei įgyti į muitinės teritorijoje esančius bešeimininkius daiktus.

Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą reikia, kad asmuo faktiškai turėtų bešeimininkį daiktą ir norėtų jį valdyti kaip savo, siekiant įgyti nuosavybės teisę į valdomą daiktą. Toks valdymas turėtų atsirasti tokio juridinio fakto pagrindu, kaip ir nuosavybės teisė.

Nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus įgyti galima įvairiais būdais. Tai priklauso nuo bešeimininkio daikto atsiradimo aplinkybių. Vienas iš būdų nuosavybės teisei į bešeimininkius daiktus įgyti yra savininkui atsisakant ar išmetant daiktą. Kai savininkas daikto atsisako ar jį išmeta, tai į tokį daiktą nuosavybės teisę įgis asmuo, pradėjęs jį valdyti. CK ir kiti įstatymai nenumato jokių terminų ar papildomų veiksmų atlikimo asmeniui, pradėjusiam savininko atsisakytą ar išmestą daiktą valdyti, nuosavybės teisei į tokį daiktą įgyti. Vadinasi, asmeniui pakanka pradėti valdyti savininko atsisakytą ar išmestą daiktą, kad įgytų nuosavybės teisę.

Naujam savininko atsisakyto ar išmesto daikto įgijėjui nepereina su daiktu susiję daiktiniai suvaržymai (pvz., kai yra įkeistas daiktas, bet neperduotas įkaito gavėjui, o likęs pas savininką, kai savininkas tokio daikto atsisakė ar išmetė). Asmuo, įgydamas bešeimininkį daiktą, kurio savininkas atsisakė ar išmetė, negalėjo žinoti apie esamus daikto suvaržymus. Jei asmuo, norėdamas įgyti nuosavybės teisę į tokį daiktą, apie kurio suvaržymus bus jam

---

³² Žr.: MIKELĖNAS, V. Vindikacija ir jos taikymas. *Justitia*, 2005, Nr. 1 (55). p. 9.

³³ Žinios. 2004, Nr. 73-2517.

žinoma, tai daiktas nebus laikomas bešeimininkiu, nes bus žinomas daikto savininkas ar kitas teisėtas daikto valdytojas ir įgyti nuosavybėn kaip bešeimininkį daiktą negalima. Kai asmuo įgis nuosavybės teisę vadovaudamasis nuosavybės teisės į bešeimininkio daikto įgijimą reglamentuojančiomis normomis, tai naujam daikto savininkui negalima reikšti reikalavimų, susijusių su daiktų, kuriems buvo taikyti daiktinės teisės suvaržymai.

Civiliniame kodekse įtvirtintos specialios nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimą reglamentuojančios normos numato terminus, išskyrus lobį, bet tai detaliau bus aptarta kitose temos dalyse.

8. VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS Į BEŠEIMININKĮ DAIKTĄ ĮGIJIMAS

Valstybė ir savivaldybė įgyvendindama savo ūkinę, ekonominę (veiklą) politiką įgyvendina ir nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus. Valstybėje nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus įgyvendina Vyriausybė ir jos institucijos, o savivaldybėje – jos atsakingi darbuotojai.

Valstybės ir savivaldybės nuosavybės teisės įgijimo būdus į bešeimininkius daiktus be Civilinio kodekso taip pat reglamentuoja ir LR valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas³⁴. Pagal šio įstatymo 5 str. 1 d. 7 ir 8 punktus numatytas valstybės nuosavybės teisės įgijimas paimant lobį nuosavybėn ir perimant teismo sprendimu bešeimininkį turtą. To paties įstatymo 6 str. 7 punktas numato savivaldybės nuosavybės teisės įgijimą pagal teismo sprendimą perimant bešeimininkį turtą. Tiek šiame įstatyme, tiek CK 4.47 str. yra nurodyti tie patys nuosavybės teisės įgijimo būdai į bešeimininkį daiktą. Valstybei ar savivaldybei įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą, reikia vadovautis ne tik Civiliniame kodekse įtvirtintomis nuosavybės teisės įgijimą reglamentuojančiomis normomis, bet ir kitais teisės aktais.

CK 4.58 str. 1 d. nurodyta, jog bešeimininkis daiktas nuosavybėn gali būti perduotas tik valstybei arba savivaldybėms teismo sprendimu, priimtu pagal finansų, kontrolės arba savivaldybės institucijos pareiškimą. Pareiškimas paduodamas suėjus vieneriems metams nuo tos dienos, kurią daiktas ištrauktas į apskaitą, jeigu įstatymų nenustatyta kitaip. Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą pagal minėtą CK 4.58 str. 1 d. reikia vadovautis Vyriausybės nutarimu, kadangi CK 4.58 str. 2 d. nurodo, kad bešeimininkio daikto

---

³⁴ Žinios. 1998, Nr. 54.

išaiškinimo ir apskaitos tvarką nustato Vyriausybė. Vyriausybė yra priėmusi 2004 m. gegužės 26 d. Nr. 634 nutarimą „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, gražinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės“ (toliau – Taisyklės), detalizuojančios valstybės ar savivaldybės nuosavybės teisės įgijimą į bešeimininkį daiktą.

Taisyklių III skyriaus III skirsnyje įtvirtintos specialios nuostatos, pagal kurias nustatyta tvarka yra vykdomas turto, kuris neturi savininko (ar savininkas nežinomas), apskaitymas. Bendrosios Taisyklių nuostatos daikto, kuris neturi savininko (ar savininkas nežinomas) apskaitymui yra taikomos tiek, kiek nereglamentuoja specialiosios Taisyklių nuostatos. Kad valstybė ar savivaldybė įgytų nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą, pirmiausiai turėtų būti asmens pranešimas apie tokį daiktą (Taisyklių 23 p.). Tik kai nebus žinomas bešeimininkio daikto savininkas, tokiu atveju prasidės procesas nuosavybės teisės įgijimui į bešeimininkį daiktą. Kai yra pranešama apie bešeimininkį daiktą, keliantį abejonių dėl jo kilmės ir pavojingumo, reikalingas tokių daiktų įvertinimas. Taisyklių 28; 29; 30 p. yra numatyti specifiniai bešeimininkio daikto atvejai, kai įtariama, kad turtas: pavojingas žmonių sveikatai ar gyvybei, būtina skubiai (tą pačią dieną) kviesti kompetentingus pareigūnus, kad šie pateiktų išvadą apie turto pavojingumo laipsnį ir prireikus neutralizuotų pavojų (Taisyklių 28 p.); yra nusikaltimo padarymo įrankis ar ieškomas kaip vogtas, turi būti užklaustos atitinkamos institucijos (Taisyklių 29 p.); kuris neturi savininko (ar savininkas nežinomas), yra tinkamas parduoti, bet greitai gendantis, mokesčių inspekcija surašo turto apskaitos aktą ir gavusi kompetentingos institucijos išvadą apie tinkamumą parduoti, skubos tvarka organizuoja tokio turto pardavimą (Taisyklių 30 p.). Šis įvertinimas reikalingas dėl tolimesnių institucijų, atliekančių bešeimininkio daikto apskaitą, veiksmų koordinavimo įgyjant bešeimininkį turtą valstybės ar savivaldybės nuosavybėn. Kai valstybės institucija pagal asmens pateiktą pranešimą apskaito valstybei ar savivaldybei perduotą turtą, tai institucija, apskaičiuos tokį turtą, turi išspręsti šio turto apsaugos klausimą laikotarpyje iki valstybei perduotino turto pripažinimo bešeimininkiu daiktu (Taisyklių 31 p.). Sprendžiant turto saugojimo klausimą, turtas yra įvertinamas, kad saugojimo laikotarpiu daikto vertė neviršytų, saugojimo išlaidas, nes pagal Taisyklių 32 p. turtas nebus saugomas. Įstatyme numatytu saugojimo laikotarpiu, valstybės ar savivaldybės ar jų institucijos ne tik rūpinasi šių daiktų apsauga, bet ir ieško valstybei perduotino turto savininkų. Taisyklių 34¹ p. numatytas reikalavimas siekiant nustatyti statinių, kurie neturi savininkų (ar kurių savininkai

nežinomi), savininkus. Šių statinių apskaitos aktus surašęs subjektas spaudoje 3 kartus su ne mažesniais nei 3 mėnesių intervalais, iš jų bent kartą – respublikinėje spaudoje, kviečia atsiliepti savininkus ir asmenis, turinčius turtinių teisių į šiuos statinius.

Vadovaujantis Taisyklėmis dėl valstybei perduotino turto įgijimo nuosavybėn ir per CK 4.58 str. 1 d. nurodytą terminą nenustačius savininko, Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 534 str. nurodyta kompetentinga institucija gali kreiptis į teismą, dėl daikto neturinčio savininko (ar savininkas nežinomas) pripažinimo bešeimininkiu daiktu ir perdavimo valstybės ar savivaldybės nuosavybėn. Taisyklių 35 punkte nurodyta, kad: jeigu praėjo įstatymo nustatytas terminas nuo tos dienos, kurią turtas buvo apskaitytas mokesčių inspekcijoje ir turto savininkas neatsirado, mokesčių inspekcijos pareigūnai per 10 darbo dienų turi kreiptis į teismą su pareiškimu dėl tokio turto pripažinimo bešeimininkiu. Prie pareiškimo teismui turi būti pridėtas turto apskaitos aktas, ekspertizės išvados, turto vertinimo ataskaita, registracijos dokumentai, atitinkamų institucijų (policijos, prokuratūros ir panašiai) atsakymai, kad šis turtas nėra pavogtas ar slepiamas kaip nusikaltimo įrankis ir kiti dokumentai. Savivaldybės, apskričių viršininkai ir Susisiekimo ministerijos įgaliotos organizacijos, dėl jų apskaitytų statinių pripažinimo bešeimininkiais ir perdavimo savivaldybės ar valstybės nuosavybėn kreipiasi į teismą, pateikdamos jam prašymą (pareiškimą), statinio apskaitos aktą, skelbimus apie statinio savininko paiešką ir kitus dokumentus apie statinį, jeigu institucija jų turi; nerealizuotini statiniai Nekilnojamojo turto registre neregistruojami.

Galimi atvejai, kad daiktai, kurie neturi savininkų ar savininkai nėra žinomi gali būti greitai gendantys daiktai. CK 4.63 str. įtvirtintos nuostatos dėl greitai gendančių bešeimininkių daiktų vertės išsaugojimo. Šiame straipsnyje pasakyta, kad jeigu bešeimininkis daiktas dėl ilgo laikymo gali sugesti ar prarasti dalį vertės, tai policija, finansų, kontrolės ar savivaldybės institucija privalo imtis priemonių, kad daiktas, esant galimybei, būtų parduotas, o už jį gauti pinigai išsaugoti pametusiam ar kitaip praradusiam daiktą asmeniui. Jeigu nėra galimybės daiktą parduoti, jis sunaikinamas. CK 4.63 str. nenurodytas bešeimininkio greitai gendančio daikto realizavimo terminas. Taisyklės detalizuoja greitai gendančio bešeimininkio daikto apskaitos ir realizavimo tvarką. Siekiant išsaugoti tokį turtą, Taisyklės numato trumpą terminą, kai valstybei perduotinas turtas yra greitai gandantis. Taisyklių 4.8 p. nurodyta, kad apie greitai gendantį valstybei perduotiną turtą – bešeimininkį daiktą, turi būti pranešta ne vėliau kaip kitą darbo dieną, o mokesčių inspekcija, gavusi raštišką pranešimą apie greitai gendantį valstybei perduotiną turtą – bešeimininkį daiktą, turi

nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, perimti tokį greitai gendantį turtą savo žinion, kuri dar galima realizuoti ir yra nemažavertis turtas. Mokesčių inspekcija skubos tvarka organizuoja greitai gendančio turto – bešeimininkio daikto pardavimą tik gavusi kompetentingos institucijos išvadą apie tokio daikto tinkamumą parduoti. Nors mokesčių inspekcijai realizuoti greitai gendantį turtą – bešeimininkį daiktą yra numatyti trumpesni terminai, realizavus greitai gendantį bešeimininkį daiktą, gavus už jį pajamas, į tas pajamas nuosavybės teisės valstybė ar savivaldybė iš karto neįgyja. Šiuo atveju valstybei ar savivaldybei perduotino greitai gendančio bešeimininkio daikto nebeliko, bet liko gautos pajamos jį realizavus. Tiek pagal CK 4.63 str., tiek pagal Taisykles, į pajamas, gautas už realizuotą greitai gendantį bešeimininkį daiktą, valstybė ar savivaldybė nuosavybės teisės neįgis. Šiuo atveju daikto realizacijos tikslas yra išsaugoti jo vertę jį realizuojant ir taip gaunant pajamas. Tokia trumpa termino trukmė paaiškinama tuo, kad ilgiau delsiant ir siekiant nustatyti savininką galima prarasti greitai gendantį daiktą ar jo dalį. Valstybė ar savivaldybė nuosavybės teisę į pajamas, gautas už realizuotą greitai gendantį bešeimininkį daiktą, įgis tik po teismo sprendimo, paduoto suėjus vieneriems metams, nuo tos dienos, kurią bešeimininkis daiktas buvo įtrauktas į apskaitą (CK 4.58 str. 1 d.), taip pat per šį laikotarpį nepaaiškėjus realizuoto greitai gendančio bešeimininkio daikto savininkui.

Esant greitai gendantiems produktams, Muitinės įstatymas taip pat numato trumpesnius terminus. Muitinės įstatymo³⁵ 66 str. 2 d. nurodo, kad pareiškimas dėl greitai gendančių prekių (bešeimininkių daiktų), kurių sąrašą tvirtina Muitinės departamento generalinis direktorius, paduodamas ne anksčiau kaip kitą darbo dieną po tos dienos, kurią šios prekės buvo paimitos į muitinės apskaitą. Suėjus Muitinės įstatyme numatytam terminui, pagal muitinės pareiškimą prekės, neturinčios savininko arba kurių savininkas muitinio tikrinimo metu nežinomas, teismo sprendimu pereina valstybės nuosavybėn.

Muitinės įstatymas numato trumpesnius terminus valstybės nuosavybėn įgyti bešeimininkį daiktą. Muitinės įstatymo 66 str. 2 d. nurodyta, kad prekėms, neturinčios savininko arba kurių savininkas nežinomas, teismui pareiškimas paduodamas ne anksčiau kaip suėjus 2 mėnesiams nuo tos dienos, kai nurodytos prekės buvo paimitos į muitinės apskaitą.

Muitinės įstatyme tokių trumpų terminų nustatymas sietinas su susikaupusių bešeimininkių daiktų kiekiu, kurie buvo rasti muitinės – pasienio ruože ir šių bešeimininkių

---

³⁵ Žinios. 2004, Nr. 73-2517.

daiktų saugojimo sąlygų neturėjimo. Muitinės įstatyme sutrumpintiems terminams nustatyti svarbu yra tai, kad muitinių teritorijose susikaupė ne teisėtu būdu gabenamų daiktų didelis kiekis, kurių savininkams gresia administracinė ar baudžiamoji atsakomybė ir vengdami šios atsakomybės savininkai šių daiktų atsisakė. Kadangi, šių daiktų savininkų nustatyti neįmanoma ar nėra galimybės, tai šie daiktai tampa bešeimininkiais. Dėl šios priežasties susikaupus dideliems bešeimininkių daiktų kiekiams ir nesant savininkams, kurie kaip manoma, kad nepaaiškės ir esant ilgesniam nei vienerių metų terminui. Atsižvelgiant į tai ir buvo sutrumpinti terminai valstybei nuosavybės teisei įgyti į muitinės – pasienio zonoje, teritorijoje rastus bešeimininkius daiktus, nes nebuvo tikslo ir prasmės šių bešeimininkių daiktų ilgiau laikyti.

Nerealizavus realizuotiną greitai gendantį bešeimininkį daiktą valstybė ar savivaldybė tokiu savo neveikimu padarytų nuostolius bešeimininkių daiktų savininkams, jei jie atsirastų per įstatyme nustatytą terminą. Neatsiradus greitai gendančių bešeimininkių daiktų savininkui ir valstybei ar savivaldybei įgijus nuosavybės teisę į šiuos greitai gendančius daiktus, tai valstybė gali netekti pajamų už nerealizuotą greitai gendantį bešeimininkį daiktą. Valstybei turi imtis veiksmų siekiant išsaugoti bešeimininkį daiktą nepriklausomai ar atsiras bešeimininkio daikto savininkas, ar ne. Valstybė ar savivaldybė turi lėšų rūpintis tokiu turtu, o kiti asmenys gali būti nepajėgūs finansiškai ir pagal daikto pobūdį jam nepriklausytų juo rūpintis. Svarbu ir tai, kad valstybė ar savivaldybė atlikdama bešeimininkio daikto apskaitą gali gauti naudos, turėti pelno, jei neatsiranda per nustatytą terminą bešeimininkio daikto savininkas.

Bešeimininkis daiktas esantis valstybės ar savivaldybės apskaitoje, atsiradus bešeimininkio daikto savininkui, gražinamas esant tam tikroms sąlygoms. Tokios turto gražinimo sąlygos reglamentuotos Taisyklėse ir CK. Taisyklių 34 punkte nurodyta, kad, jeigu turto, kuris neturi savininko (ar savininkas nežinomas), saugojimo metu (iki kreipimosi į teismą arba teismo posėdžio metu) atsirado ar buvo nustatytas savininkas, jis, atsiimdamas iš saugotojo savo turtą, privalo atlyginti turto saugojimo, transportavimo ir kitas su turtu susijusias išlaidas. Taisyklių 36 punkte nurodyta, kad jeigu turto savininkas atsirado po to, kai įsigaliojo teismo sprendimas pripažinti turtą bešeimininkiu ir turtas jau parduotas, mokesčių inspekcija gražina savininkui parduoto turto vertės pinigų sumą, išskaičiusi patirtas išlaidas (ekspertizės, turto vertinimo, saugojimo, transportavimo ir kitos išlaidos). Jeigu turtas nebuvo parduotas, savininkas iki turto gražinimo privalo atlyginti valstybės ar savivaldybės biudžetui visas valstybės ar savivaldybės institucijų patirtas išlaidas, susijusias

su šio turto ekspertize, vertinimu, saugojimu, transportavimu ir t.t. Jeigu turtas buvo saugomas natūra, savininkui turi būti gražintas tas pats turtas, kuris buvo saugotas. Jeigu buvo surašytas Valstybinės mokesčių inspekcijos patvirtintos formos turto nukainojimo aktas (toliau vadinama – turto nukainojimo aktas), gražinama turto nukainojimo akte nurodytos vertės pinigų suma. Apie turto (arba pinigų už parduotą turtą) gražinimą būtina pažymėti turto apskaitos akte bei kituose turto apskaitos dokumentuose ir informuoti asmenį, perdavusį turtą mokesčių inspekcijai.

Daikto pripažinimo bešeimininkiu bylos vyksta CPK 534-537 str. nustatyta tvarka. Pagal CPK 534 str. pareiškimą pripažinti daiktą bešeimininkiu gali paduoti finansų kontrolės institucija (tai apskričių valstybinės mokesčių inspekcijos)³⁶ arba savivaldybės institucija, kurios teritorijoje yra bešeimininkiu prašomas pripažinti daiktas. Pareiškimas paduodamas vietos apylinkės teismui.

Pareiškimo turiniui keliami reikalavimai pateikiami CPK 535 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad, be bendrųjų procesiniams dokumentams keliamų reikalavimų, pareiškime turi būti nurodyta:

- a) koks daiktas pripažintinas bešeimininkiu (daiktas turėtų būti apibūdintas nurodant jį individualizuojančius požymius);
- b) aplinkybės leidžiančios manyti, kad daiktas neturi savininko, sąžiningo įgijėjo ar teisėto valdytojo arba jie nėra žinomi (prie pareiškimo turėtų būti pridėti atitinkamų viešų registru išrašai, patvirtinantys aplinkybes, jog daiktas neturi savininko ar teisėto, sąžiningo valdytojo (tik kai bešeimininkiu prašoma pripažinti nekilnojamąjį daiktą);
- c) kada daiktas įtrauktas į apskaitą ir kiti pareiškėjui žinomi duomenys apie daiktą.

Paduodant pareiškimą teismui yra sujungiami dvejopo pobūdžio prašymai: pripažinti daiktą bešeimininkiu ir pripažinti valstybės ar savivaldybės nuosavybės teisę į tą daiktą, nes CPK 537 straipsnis nurodo, kad sprendime teismas pripažįsta daiktą bešeimininkiu ir perduoda jį valstybės arba savivaldybės nuosavybėn.

Bylą teismas nagrinėja rašytinio proceso tvarka. Kadangi byloje dalyvaujantis asmuo šios kategorijos bylose paprastai bus tik pareiškėjas, teismui nagrinėjimui nebus rengiamasi. Teismas posėdyje tiesiog patikrins, ar įvykdytos visos įstatymo nustatytos sąlygos, kad būtų galima turtą pripažinti bešeimininkiu (pvz., ar suėjo vieni metai nuo tos

---

³⁶ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos 1997 m. rugsėjo 5 d. įsakymas Nr. 75 „dėl teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos tipinių nuostatų patvirtinimo“.

dienos, kai daiktas įtrauktas į apskaitą), ir priims atitinkamą sprendimą. Teismo sprendimas bendrąja tvarka gali būti skundžiamas paduodant apeliacinį skundą³⁷.

Valstybė ar savivaldybė nuosavybės teisę įgyja į bešeimininkį daiktą tik įsiteisėjus teismo sprendimui dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu ir bešeimininkio daikto perdavimo valstybės ar savivaldybės nuosavybėn. Tiek Valstybė, tiek savivaldybė nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą įgyja tuo atveju, kai į teismą kreipiasi jai pavaldžios institucijos dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu ir perdavimo valstybės ar savivaldybės nuosavybėn. Savivaldybė nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą įgyja, kai į teismą kreipiasi pati ar jai pavaldžios institucijos dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu ir perdavimu savivaldybės nuosavybei. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2001 m. gruodžio 17 d. nutartyje³⁸ Nr. 3K-3-1344/2001 m. išaiškino, kad dėl valstybei ar savivaldybei perduotino bešeimininkio daikto svarbu tai, kuri valstybės ar savivaldybės institucija apskaitė bešeimininkį daiktą ir kuri kreipėsi į teismą su prašymu dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu taip pat ir nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimo. Teismas pagal kreipusiosios institucijos prašymą pripažįsta daiktą bešeimininkiu ir perduoda nuosavybės teises valstybei ar savivaldybei priklausomai nuo to, kam pavaldi institucija valstybei ar savivaldybei kreipėsi į teismą su prašymu dėl bešeimininkio daikto. Taip pat Teismas pažymėjo, kad nepriklausomai kieno valdomoje nuosavybės teise teritorijoje yra nekilnojamas bešeimininkis daiktas, svarbu tai, kad nuosavybės teisė pripažįstama tai šaliai, kuri padavė prašymą dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu ir perdavimo jo nuosavybėn. Vadovaujantis CK 4.58 str. nėra aišku kas turėtų pirmesnis įgyti nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus: valstybė, ar savivaldybė. Valstybės ir savivaldybės įgijimas bešeimininkį daiktą turėtų būti detaliau reglamentuotas ir apibrėžtas, nustatant, kada gali valstybė ir kada gali savivaldybė nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą įgyti, vadovaujantis ne iniciatyvos pirmumo pagrindu, o aiškiai ir nedviprasmiškai vadovaujantis įstatymu.

Nuosavybės teisę į nekilnojamuosius daiktus gali įgyti tik valstybė ar savivaldybės. CK ir kiti įstatymai nenumato fizinių ir juridinių asmenų nuosavybės teisės į nekilnojamus bešeimininkius daiktus įgijimo. Į kilnojamuosius bešeimininkius daiktus nuosavybės teisę gali įgyti tiek fiziniai ir juridiniai asmenys, tiek valstybė ar savivaldybė.

---

³⁷ Žr.: LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2005. II t. p. 461-462.

³⁸ LAT 2001 m. gruodžio 17 d. nutartis *Prienuj rajono savivaldybė v. Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, bylos Nr. 3K-3-1344/2001 m.*

**9. SPECIALŪS NUOSAVYBĖS TEISĖS Į BEŠEIMININKIUS DAIKTUS
ĮGIJIMO BŪDAI**

**9.1 NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMAS Į BEPRIEŽIŪRIUS IR
PRIKLYDUSIUS NAMINIUS GYVŪNUS**

Nuosavybės teisės įgijimas į bepriėžiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus yra specialus nuosavybės teisės įgijimo būdas į bešeimininkius daiktus. Šis nuosavybės teisės įgijimo būdas reglamentuotas CK 4.61 str. Kaip jau buvo minėta, bešeimininkiais daiktais gali būti laikomi tik bepriėžiūriai ir priklydę naminiai gyvūnai, o laukiniai gyvūnai, esantys tiek laisvėje, tiek nelaisvėje, negali būti laikomi bešeimininkiais daiktais, kadangi pagal LR laukinės gyvūnijos įstatymą³⁹ laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei. Bepriėžiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų priskyrimas prie specialių nuosavybės teisės įgijimą į bešeimininkius daiktus reglamentuojančių taisyklių, paaiškinamas tuo, kad Civilinis kodeksas įtvirtina bepriėžiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus kaip teisės objektus, kurie reikalauja priežiūros, rūpestingumo ir humaniško elgesio.

Pagal CK 4.61 str. 1 d., sąžiningas asmuo sulaikęs bepriėžiūrį ar paklydusį naminį gyvūną, privalo tuojau pranešti apie tai gyvūno savininkui ir grąžinti jam gyvūną arba, jei jam nežinomas gyvūno savininkas ar jo adresas, per tris dienas pranešti apie gyvūno sulaikymą policijai ar savivaldybės institucijai. Kai gyvūnų savininkas yra nežinomas, policija, ar savivaldos institucija, gavusi pranešimą apie rastus bepriėžiūrius ir priklydusius gyvūnus, vadovaudamasi CK 4.61 str. 2 d., imasi priemonių naminio gyvūno savininkui surasti ir, laikydamosi veterinarijos taisyklių, ieškojimo laikui perduoda gyvūną išlaikyti bei naudotis sulaikiusiam asmeniui arba perduoda jį išlaikyti ir naudotis artimiausiam žemės ūkio veikla užsiimančiam ir tinkamai gyvūną išlaikyti galinčiam asmeniui, jei sulaikęs naminį gyvūną asmuo neužsiima žemės ūkio veikla arba neturi sąlygų gyvūną tinkamai išlaikyti. Policija ar savivaldybės institucija pati negali išlaikyti bepriėžiūrių ar priklydusių naminių gyvūnų, nes tam neturi sąlygų. Šios institucijos privalo ieškoti bepriėžiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų savininko, o gyvūnus perduoti saugoti ir naudotis asmeniui, kuris turi turėti būtinas sąlygas tokiems gyvūnams laikyti ir prižiūrėti. Asmuo, kuriam tenka išlaikyti bepriėžiūrį ir priklydusį naminį gyvūną, kol bus ieškomas šio priklydusio gyvūno savininkas, turi šiuo gyvūnu rūpintis ir elgtis kaip su savo naminiu gyvūnu. Bepriėžiūrio ir

---

³⁹ Žinios. 1997, Nr. 108-2726.

priklydusio naminio gyvūno savininkas ieškomas mėnesį arba dvi savaites, priklausomai kokiems gyvūnams priskiriamas beprižiūris ir priklydęs naminis gyvūnas. Jei be priežiūros liko priklydęs naminis gyvūnas yra priskiriamas prie darbinių gyvulių ar galvijų (ar jų prieauglio), tai tokio gyvūno savininkas ieškomas – mėnesį laiko; jei gyvūnas priskiriamas prie smulkiųjų gyvūnų (ar jų prieauglio), tai savininkas ieškomas dvi savaites. Įstatyme numatytu laikotarpiu asmuo išlaikantis beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną turi teisę gauti iš tokio gyvūno naudos, t. y. vaisius ir pajamas (pvz., iš karvės gauti pieną ir jį vartoti savo reikmėm). Skirtingai nuo radinio, beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną reikia ne tik saugoti, bet galima ir juo naudotis, o radinys įstatymo numatytą laikotarpį turi būti tik saugomas ir saugojimo laikotarpiu radiniu negalima naudotis.

Jei per nurodytą laiką (dvi savaitės arba mėnuo priklausomai nuo gyvūno) nepaaiškėja beprižiūrio ir priklydusio naminio gyvūno savininkas, tai jis netenka nuosavybės teisės į šiuos gyvūnus pasibaigus šiam terminui. Tokia nuostata įtvirtinta CK 4.61 str. 4 d. Nuosavybės teisę į beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną įgyja ne tas, kuris rado ar sugavo beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną, o tas, kuris tą gyvūną saugojo, prižiūrėjo ir išlaikė visą įstatyme nurodytą laikotarpį. Dažni atvejai, kad asmuo, radęs ir saugojęs beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną gali sutapti viename asmenyje. Tokiu atveju, kai asmenys sutampa, nuosavybės teisę į tokius gyvūnus įgys sugavęs, saugojęs ir išlaikęs gyvūną asmuo (CK 4.61 str. 3 d.). Jei per CK 4.61 str. 3 d. numatytą terminą atsiranda beprižiūrio ir priklydusio naminio gyvūno savininkas ir įrodo, kad jam nuosavybės teise priklauso beprižiūris ir priklydęs naminis gyvūnas, gali jį susigrąžinti iš laikinai prižiūrinčio asmens. Savininkas, susigrąžindamas nuosavybės teise priklausančius beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus, Civilinio kodekso nustatyta tvarka turi atsiskaityti su beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus išlaikiusiu asmeniu. Atlyginant turėtas išlaidas, susijusias su gyvūno išlaikymu, reikia atsižvelgti ir į gautą naudą, nes asmeniui, išlaikančiam tokį gyvūną, galima juo naudotis. CK 4.61 str. 3 d. nustato tokį atlyginimo būdą: savininkas atsiimdamas beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus privalo atlyginti išlaikiusiam gyvūną asmeniui visas išlaikymo išlaidas, įskaitant naudą, gautą iš naudojimosi juo.

Kai asmuo, sulaukęs beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną yra nesąžiningas, t. y. negrąžino savininkui sulaikyto beprižiūrio ar priklydusio naminio gyvūno, kai jis buvo žinomas, ar per nustatytą terminą nepranešė kompetentingoms institucijoms (policijai, savivaldybei), tai jis neįgyja nuosavybės teisės į šį gyvūną. Savininkas, ar teisėtas valdytojas

gali išsireikalauti beprižiūrį ir priklydusį naminiį gyvūną visais atvejais iš nesąžiningo asmens, vadovaudamasis atitinkamai savininko teisių apsaugą ar valdymo gynimą reglamentuojančiomis normomis. Bepriežiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų savininkas nesąžiningam valdytojui gali pareikšti vindikacinį ieškinį (CK 4.95 str.). Priklausomai nuo to, koks bus valdytojas, – sąžiningas ir neteisėtas ar nesąžiningas priklausys savininko reikalavimo ribos gražinant beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus (CK 4.97 str.). Jei asmuo netinkamai laikė ir prižiūrėjo sulaikytus beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus ir dėl tokio laikymo atsirado žala, tai savininkas gali reikalauti ir žalos atlyginimo CK 6.263 str. numatyta tvarka.

Sąžiningu beprižiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų valdytoju pripažinsime asmenį, kuris, sulaikęs tokį gyvūną, pranešė per tris dienas policijai ar kitai kompetentingai institucijai.

Civiliniame kodekse nustatyti terminai įgyti nuosavybės teisę į beprižiūrius ir priklydusius gyvūnus taikomi tik sąžiningam įgijėjui, nes nesąžiningas įgijėjas nuosavybės teisės įgyti negalės nors ir faktiškai jį valdys. Tokie specialūs nustatyti terminai (1 mėn ar 2 sav., priklausomai kokiems gyvūnams priskiriamas) nuosavybės teisei įgyti į beprižiūrius ir priklydusius naminius gyvūnus siejami ne tik nuosavybės teisei į tokius gyvūnus įgyti, jei neatsiranda šių naminių gyvūnų savininkas, bet ir su savininko teisių gynyba ar savininko paieškai, kai asmuo sulaikęs tokį gyvūną yra sąžiningas. Iš nesąžiningo, bet teisėto beprižiūrio ar priklydusio naminio gyvūno valdytojo, savininkas gali išsireikalauti per trejus metus (CK 4.96 str. 1 d.). Jei asmuo sulaikęs ir prižiūrėjęs priklydusius naminius beprižiūrius gyvūnus buvo sąžiningas ir teisėtas valdytojas ir nebus nustatytas savininkas ar valdytojas, tai jis nuosavybės teisę įgis po mėnesio ar po dviejų savaičių priklausomai nuo priklydusio gyvulio. Kol nėra prarasta nuosavybės teisė į priklydusius gyvūnus savininkui reikia būti rūpestingam ir ieškoti beprižiūrio ir priklydusio naminio gyvulio. Šių specialių trumpų terminų nustatymas yra proporcingas iš naminio gyvulio gaunamos naudos ir išlaidų reikalaujančių jo išlaikymui santykiui, neatsiradus savininkui, ar atsiradus savininkui, bet atsisakiusiam atlyginti turėtas išlaidas susijusias su naminio gyvūno išlaikymu. Netikslinga būtų nustatyti nepagristai ilgus terminus beprižiūrio ar priklydusio naminio gyvūno savininko teisių gynybai ir nuosavybės teisės įgijimui, kai naminio beprižiūrio ar priklydusio gyvūno savininkas neatsiranda. Tokiu atveju, asmuo išlaikęs tokį gyvūną, gali turėti neproporcingai dideles išlaidas, kurių jam niekas nekompensuotų ir naminio beprižiūrio ar priklydusio gyvūno vertė būtų daug mažesnė nei turėtos išlaidos jo

išlaikymui. CK ir kiti įstatymai nenumato valstybei ar savivaldybei galimybės prisiimti saugoti naminių beprižiūrį, ar priklydusį gyvūną, kaip kitais bešeimininkų daiktų atvejais.

9.2 NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMAS Į NAMINES BITES

Nuosavybės teisės įgijimas į laukines ir namines bites yra naujas, specialus nuosavybės teisės įgijimo pagrindas į bešeimininkius daiktus Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse. Toks naujas ir specialus nuosavybės teisės įgijimas į laukines ir namines bites nebuvo žinomas anksčiau galiojusiam 1964 m. Civiliniame kodekse, tačiau Lietuvos istorijoje tai ne naujiena. Lietuvos Statutuose buvo įrašyti bitininkavimo reikalus reglamentuojantys straipsniai, pagal kuriuos nuosavybės teisę įgydavo asmuo į bičių spiečių, esantį medžio drevėje. Asmuo, radęs tokį medį, irėždavo (pažymėdavo) savo ženklą ir taip tapdavo šios bičių šeimos savininku. Drevinės bitininkystės papročiai buvo surašyti Pirmajame (1529 m.), papildyti Antrajame (1566 m.) ir Trečiajame (1588 m.) Lietuvos Statutuose. Dabar galiojančiame CK 4.60 str. reglamentuotas nuosavybės teisės įgijimas į laukines ir namines bites yra perimtas iš kitų valstybių civilinių kodeksų.

CK 4.60 str. yra specialioji nuosavybės teisės įgijimo į bešeimininkius daiktus norma. Nuosavybės teisės įgijimas į laukines bites pagal CK 4.60 str. 1 d. nepriskirtina nuosavybės teisės įgijimui į bešeimininkius daiktus. Kadangi laukinės bitės priskiriamos laukiniams gyvūnams, o nuosavybės teisė į laukinius gyvūnus tame tarpe ir laukines bites priklauso valstybei (LR laukinės gyvūnijos įstatymas 3 str.), todėl laukinės bitės nėra bešeimininkis daiktas ir apie laukinių bičių nuosavybės teisės įgijimą nenagrinėsiu.

Nuosavybės teisės įgijimas į namines bites įgyvendinamas vadovaujantis CK 4.60 str. 2, 3 ir 4 d. Nuosavybės teisės įgijimas į namines bites, kaip ir į kitus bešeimininkius daiktus, yra galimas tik tuo atveju, kai nėra nustatomas bešeimininkio daikto, šiuo atveju naminių bičių, savininkas per įstatyme numatytą 24 val. laikotarpį.

Sugavus svetimą naminių bičių spiečių savo žemėje, kaip ir atradus lobį, jei tai padaryta teisėtai, tai apie sugautas bites niekam nereikia pranešti skirtingai, nei sulaikius beprižiūrį ir priklydusį naminių gyvūną ar radinio atveju. Jei savininką, palieka bičių spiečius, tai bičių spiečiaus savininkas turi teisę susigrąžinti iš asmens priėmusio bičių spiečių arba iš asmens, kurio žemėje spiečius apsigyveno. Savininkui susigrąžinti jį palikusias bites galima, per 24 valandų terminą (CK 4.60 str. 3 d.). Terminas skaičiuojamas nuo to momento, kai asmuo, nesantis sugautų bičių savininku priėmė ar sugavo bičių spiečių (CK 4.60 str. 3 d.).

Bičių spiečiaus savininkas per šį 24 valandų terminą turi surasti jį palikusį naminių bičių spiečių, kitaip savininkas praras nuosavybės teisę į šį spiečių. Per šį terminą savininkui neprivaloma atsiimti pabėgusių bičių spiečiaus iš asmens, kuris priėmė ar pas jį apsistojo savininką palikęs bičių spiečius. Bičių spiečiaus savininkas turi surasti jį palikusį bičių spiečių ar asmenis priėmusius pabėgusį bičių spiečių, ar žemės sklypo savininką, kuriame apsistojo bičių spiečius. CK 4.60 str. 3 d. nurodytas terminas yra skirtas savininką palikusių bičių persekiojimui, o ne atsiėmimui. Todėl asmenys, priėmę naminių bičių spiečių, savininko turi būti informuoti, kad yra šio bičių spiečiaus savininkas ir šie spiečiai nėra bešeimininkis daiktas. Savininkas turi būti aktyvus ir ieškoti pabėgusių bičių spiečiaus, nes kitu atveju praras nuosavybės teisę į šias bites. Terminas, kuris nurodytas CK 4.60 str. 3 d., yra skirtas asmeniui, priėmusiam naminių bičių spiečių nuosavybės teisei į jas įgyti, jei neatsiras per numatytą 24 val. terminą šių bičių savininkas. Šis terminas yra skirtas ir savininkui ieškoti jį palikusias namines bites. 24 valandų terminas savininkui susirasti jį palikusį naminių bičių spiečių yra trumpas. Jis gali nespėti susirasti jį palikusį naminių bičių spiečių ir taip prarasti nuosavybės teisę į jas. Jei naminių bičių spiečiaus savininkas laiku nepastebi, kad ji paliko išsispietusios naminės bitės, tai laiko jų paieškai lieka labai mažai ar visai nebelieka, o galimybė prarasti nuosavybės teisę į jas išlieka labai didelė. Pabėgusių naminių bičių savininkas, būdamas rūpestingas ir laiku nepastebėjęs išsispietusią naminių bičių spiečių, gali netekti nuosavybės teisės į jas vien dėl tokio trumpo termino, nes asmuo priėmęs naminių bičių spiečių ir neatsiradus bičių spiečiaus savininkui, įgis nuosavybės teisę į atskridusių naminių bičių spiečių.

Žvelgiant iš savininko pusės ir siekiant savininkui apginti savo nuosavybės teisę į jį palikusį naminių bičių spiečių, savininkas ne vien tik dėl tokio trumpo termino atsiduria nedėkingoje situacijoje, bet ir dėl informacijos trūkumo apie sugautas ar priimtas namines bites. Skirtingai nei radinio ar bepriežiūrių ar priklydusių gyvūnų atveju, kai apie jų radimą galima sužinoti iš policijos jei apie tokius rastus daiktus ar sulaikytus gyvūnus buvo pranešta policijai sąžiningo asmens, radusio daiktą ar sulaikiusio bepriežiūrius ir priklydusius gyvūnus, tai apie svetimas atskridusias bites niekur nereikia pranešti ir savininkui sužinoti apie jų buvimo vietą yra sunkiau.

Toks nuosavybės teisei į naminių bičių spiečių įgyti trumpas terminas gali būti pateisinamas tuo, kad bičių spiečius nėra labai brangus ir vertingas turtas ir jo netekimas savininkui neatneša didelių nuostolių taip pat, kad atskridusios bitės gali susimaišyti su

asmens priėmusio bičių spiečių bitėmis ir atskirti kurios yra atskridusios, o kurios ne, praktiškai po ilgesnio laikotarpio būtų neįmanoma.

CK 4.60 str. 2 d. numato galimybę bičių savininko teisę persekioti bičių spiečių svetimoje žemėje ir už padarytus nuostolius persekiojant bičių spiečių, jis privalo atlyginti žemės sklypo savininkui. CK 4.60 str. 4 d. įtvirtinta, kad pabėgusių bičių spiečiaus savininkas praranda nuosavybės teisę į jas ir nebegali susigrąžinti, jei pabėgęs bičių spiečius įskrenda į kito bitininko t. y. į svetimą avilį su bitėmis, nepriklausomai nuo to ar bičių spiečiaus savininkas persekioja per CK 4.60 str. 3 d. nurodytą terminą ar ne. Tokiu atveju, nuosavybės teisę įgis asmuo, kuriam nuosavybės teise priklausys avilys su bitėmis, į kurį įskrido svetimas bičių spiečius (CK 4.60 str. 4 d.). Jei bičių spiečius įskris į svetimą tuščią avilį, kuriame nebus bičių, tai bičių spiečiaus savininkas nuosavybės teisės nepraras ir galės susigrąžinti, jei persekios per CK 4.60 str. 3 d. nurodytą 24 valandų terminą. Tokiu atveju, bičių avilio savininkas nuosavybės teisės į jo tuščiam avilyje apsistojusias svetimas bites, nuosavybės teisės neįgys. Naminės bitės, palikusios savininką ir apsistojusios pas svetimą asmenį, tampa bešeimininkiu daiktu tol, kol nėra žinomas šių bičių savininkas, o jei per nustatytą 24 valandų terminą nepaaiškėja savininkas, tai nuosavybės teisę į jas įgyja asmuo, kurio žemėje naminės bitės apsistojo, ar tas asmuo yra jas priėmęs. CK 4.60 str. nenumato asmeniui, priėmusiam naminių bičių spiečių, jokių papildomų veiksmų atlikimo, stengiantis išsiaiškinti pabėgusių bičių spiečiaus savininką. Reiškia, jei naminės bitės paliko savininką, o kitas asmuo jas priėmė, ar bitės apsistojo jo sklype, tai, kad jis įgytų nuosavybės teisę į jas, nereikia jam imtis jokių veiksmų svetimų naminių bičių atsiradimui išviešinti. Praėjus 24 valandoms nuo bičių priėmimo, bites priėmęs asmuo galės gintis nuo savininko reiškiamų reikalavimų remdamasis tuo, kad jis įgijo nuosavybės teisę į naminės atskridusias bites, o savininkas prarado nuosavybės teisę ir nebegali jos ginti (CK 4.60 str. 3 d.).

9.3 NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMAS Į RADINĮ

Visuomenėje susiformavęs požiūris dėl rasto daikto įgijimo nuosavybėn yra skirtingas, nei tai įtvirtinta Civiliniame kodekse. Toks nusistovėjęs požiūris, kad jei radau pamestą daiktą, tai iš karto įgijau nuosavybės teisę, o daiktą pametęs asmuo prarado nuosavybės teisę į šį daiktą. Toks požiūris yra klaidingas ir šis pasisavinimo būdas nebus laikomas teisėtu, nes bus pripažįstama, kaip svetimo daikto pasisavinimas. Tokį visuomenėje susiformavusį klaidingą požiūrį į nuosavybės teisės į radinį įgijimą, negalima pateisinti įstatymų nežinojimu ar kitais

motyvais. Asmuo, radęs pamestą daiktą, turėtų vertinti situaciją ne tik kaip įstatymai nurodo, bet ir iš moralinės pusės. Jis turėtų suvokti, kad kitas asmuo, pametęs daiktą, jo atsisakė ne savo noru, o per neapdairumą, neatidumą, išsiblaškymą ar pan. Todėl taip gali atsitikti kiekvienam ir kiekvienas (taip pat ir nesąžiningas radėjas) norės pamestą daiktą surasti ir susigražinti, bet daugeliui asmenų, pametusių daiktus, tai nepavyksta padaryti dėl visuomenėje susiformavusio kitokio požiūrio į radinio įgijimą nuosavybės teise.

Ankstesnėje temos dalyje (žr., temą „Radiny““) aptariau kas yra radinys ir kokie daiktai gali būti laikomi radiniais. Mano tikslas šiame skyriuje atskleisti ir išanalizuoti nuosavybės teisės įgijimą į radinį. Nagrinėjant nuosavybės teisės įgijimą į radinį, norėčiau aptarti tai, kad asmuo, radęs pamestą daiktą – radinį, ne iš karto tampa radinio savininku, o savininkas ne iš karto praranda nuosavybės teisę į pamestą daiktą. Taip pat nagrinėsiu savininko ir valdytojo teisių į radinį gynimo būdus.

Civilinis kodeksas numato atskirą reglamentavimą nuosavybės teisės įgijimui į radinį. Toks nuosavybės teisės įgijimas į radinį priskiriamas prie specialių nuosavybės teisės įgijimo būdų CK 4.58 str. atžvilgiu.

CK 4.62 str. įtvirtina nuostata įgyjant nuosavybės teisę į radinį, kuri nurodo, kokie reikalavimai keliami asmeniui įgyjant nuosavybės teisę į pamestą daiktą. Įgyjant nuosavybės teisę į radinį, reikia vadovautis ir bendrąja nuosavybės teise į bešeimininkius daiktus reglamentuojančia norma (CK 4.58 str.) tiek, kiek nereglamentuoja specialioji norma (CK 4.62 str.) skirta radiniui įgyti.

Visuomenėje nusistovėjusi klaidinga nuomonė, kad asmuo radęs pamestą daiktą, iš karto tampa jo savininku. Pagal CK 4.62 ir 4.25 str. asmuo radęs pamestą daiktą tampa jo valdytoju, o ne rasto daikto savininku, nes radėjas iš karto neįgyja nuosavybės teisės į rastą pamestą daiktą. Valdymo atsiradimą reglamentuojanti norma nurodo kaip gali atsirasti valdymas. Pagal CK 4.25 str. vienas iš būdų įgyti valdymą yra daikto užvaldymas t. y. radinio užvaldymas, o radinio įgijimą reglamentuojanti norma (CK 4.62 str.) nurodo radėjui pareigas ir sąlygas, kurioms esant, bus įgyta nuosavybės teisė į radinį, jei nebus nustatytas pamesto daikto savininkas. Radinio užvaldymas pasireiškia, kai asmuo, radęs pamestą daiktą ir paėmęs jį į savo rankas, tampa daikto valdytoju (CK 4.25 str.). pagal CK 4.62 str. asmeniui radusiam pamestą daiktą yra keliami šie reikalavimai:

- 1) nepriklausomai nuo to ar asmuo radęs pamestą daiktą norės įgyti nuosavybės teisę į radinį ar ne, šiam asmeniui pirmiausia privaloma gražinti pamestą daiktą pametusiajam, jeigu jis yra žinomas;

- 2) jeigu toks asmuo nežinomas, pamestą daiktą radęs asmuo privalo per savaitę nuo radimo dienos pranešti apie radinį policijai ir jai perduoti radinį, jeigu pats negali arba nenori jo saugoti.

Šių veiksmų atlikimas sudaro sąžiningumo požymį ir priešingai šių veiksmų neatlikimas traktuojamas kaip nesąžiningumas. Tai yra radėjo pirmieji sąžiningumo požymiai įgyjant nuosavybės teisę į radinį. Nesant šių sąžiningumo požymių, nuosavybės teisės įgijimas į radinį negalimas, kai radinio savininkas yra nenustatomas. Šių pareigų neatlikimas yra sietinas ir su galimomis neigiamomis pasekmėmis, pavyzdžiui gali kilti baudžiamoji atsakomybė už vertingo radinio pasisavinimą (BK 185 str.).

Įgyjant nuosavybės teisę į radinį, CK 4.62 str. akcentuojamas asmens, radusio pamestą daiktą, sąžiningumas. CK 4.62 str. atžvilgiu – sąžiningumas suprantamas kaip veiksmų, nurodytų šiame straipsnyje, atlikimas (radus gražinti pametusiajam, jei jis žinomas, jei nežinomas pamesto daikto savininkas pranešti policijai, kol neatsirado savininkas saugoti pamestą daiktą). Šis sąžiningumas yra sietinas su terminu nuosavybės teisei įgyti ir su teisių į radinį gynimu.

Įgyjant nuosavybės teisę į radinį svarbus požymis yra terminas. Terminu trukmė įtvirtinta CK 4.62 str. Šiame straipsnyje įtvirtintas šešių mėnesių terminas yra skirtas nuosavybei teisei į radinį įgyti, kai yra sąžiningas radėjas ir per šį laikotarpį nenustatomas pamesto daikto savininkas. Šešių mėnesių terminas yra pakankamas laiko tarpas savininkui susigražinti pamestą daiktą iš sąžiningo radėjo, kai pamesto daikto savininkas yra rūpestingas ir ieško pamesto daikto, o radėjas atlieka veiksmus, kad radinį gražintų savininkui pametusiam daiktą. Nustatant tokį terminą atsižvelgta yra į tai, kad radinį ilgiau saugoti gali neapsimokėti (vertinant iš ekonominės pusės), nes radinio vertė gali būti mažesnė nei saugojimo išlaidos ir, nenustačius savininko, nebus kas jas kompensuoja. Taip pat gana svarbu, kad visą šį laikotarpį pamesto daikto savininkas būtų aktyvus ieškant savo pamesto daikto. Esant tokioms aplinkybėms, yra neprotinga nustatyti ilgus terminus sąžiningam radinio radėjui, ar rūpestingam pamesto daikto savininkui.

CK 4.62 str. 3 d. nurodyta, kad daiktą radęs asmuo ar policija perduotą rastąjį daiktą privalo saugoti šešis mėnesius. Saugojimo metu radiniu negalima naudotis, nepriklausomai ar radinys saugomas pas radusįjį asmenį ar radinys saugomas policijoje. Radinio saugojimo laikotarpiu reikia radiniu pasirūpinti taip, kad būtų tinkamos laikymo ir saugojimo sąlygos. Asmuo, saugantis daiktą turi būti apdairus ir rūpestingas, kad daiktui nebūtų padaryta žala. Jei saugojimo laikotarpiu, bus radiniui padaryta žala, ar daiktas žus ir bus nustatytas pamesto

daikto savininkas, tai gali būti reikalaujama žalos atlyginimo. Todėl yra privaloma radinį saugoti visą šį (6 mėn.) laikotarpį t. y., kol nebus įgyta nuosavybės teisė į radinį, ar kol nebus nustatytas pamesto daikto savininkas. Šiam terminui pasibaigus ir nepaaiškėjus savininkui, galimas radėjo ar valstybės (jei radėjas nenori ar negali įgyti nuosavybės teisės į rastą daiktą) nuosavybės teisės įgijimas į radinį. Įgyjant nuosavybės teisę į radinį, kai nenustatomas pamesto daikto savininkas, valdymas kaip savarankiška daiktinė teisė pasibaigia, nes valdymas kaip savarankiška daiktinė teisė transformuojasi į nuosavybės teisę. Jei rastą pamestą daiktą saugojo ne jis pats, o per nustatytą 6 mėn. laikotarpį pamesto daikto savininkas neatsirado, tai asmuo, radęs pamestą daiktą, nuosavybės teisę įgyja į radinį tik tuo atveju, kai radinio saugotojui atlygina visas turėtas išlaidas su daikto saugojimu. Sąžiningas daikto radėjas, gražindamas pamestą daiktą, gali reikalauti iš pametusio daiktą asmens, jei jis yra nustatomas, ne tik visų išlaidų, reikalingų radinio išlaikymui, bet ir užmokestį už radimą. Asmuo, susigražindamas iš radėjo pamestą daiktą turi sumokėti penkių procentų rasto daikto dydžio vertės užmokestį už radimą (CK 4. 64 str. 1 d.). Šis užmokestis mokamas tik sąžiningam radėjui.

Gali pasitaikyti atveju, kai asmuo, radęs pamestą daiktą, nuosavybės teisės įgyti į jį nenorės arba atsisakys kompensuoti išlaidas, susijusias su rasto pamesto daikto saugojimu, jeigu radinį saugojo ne jis. Tokiu atveju nuosavybės teisę įgyja valstybė, o asmeniui radusiam daiktą atlyginamos su radiniu susiję turėtos išlaidos (CK 4.62 str. 3 d.). Valstybei, įgyjant nuosavybės teisę į radinį, skirtingai nei įgyjant nuosavybės teisę į kitus bešeimininkius daiktus pagal CK 4.58 str., nereikalingas teismo sprendimas. Reiškia, tokiu atveju, radinys neatlygintinai perduodamas valstybės nuosavybėn be teismo sprendimo. Radinio perdavimas valstybės nuosavybėn detalizuojamas Vyriausybės patvirtintose Taisyklėse⁴⁰. Taisyklių 3.6 punktą numato, kad valstybės nuosavybėn perduotinas radinys apskaitomas pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.62 str. 3 d. nustatyta tvarka pateiktą radusio daiktą asmens ar policijos pranešimą. Taisyklių III skyriaus VIII skirsnyje įtvirtintas valstybei perduotinių radinių apskaitymas. Šio skyriaus 69 punkte nurodyta, kad mokesčių inspekcijos pareigūnas, gavęs iš policijos ar asmens pranešimą apie rastą turtą, jį apskaityti turi tik tuo atveju, kai:

---

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, gražinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių pavirtinimo (Valstybės žinios. 2004, Nr. 86-3119);

1) rastas turtas buvo saugotas ne mažiau kaip 6 mėnesius ir per tą laiką nepaaiškėjo turtą pametęs asmuo;

2) asmuo radęs turtą, atsisakė kompensuoti radinio išlaikymo ir kitas su radiniu susijusias išlaidas, jeigu radinį saugojo ne jis. Radiniai apskaitomi pagal jau anksčiau minėtų Taisyklių III skyriaus IV skirsnyje nustatytas turto apskaitos taisykles (kaip ir bešeimininkis daiktas).

Sąžiningumas ir nesąžiningumas yra svarbus ne tik asmenims įgyjant nuosavybės teisę į radinius, bet ir asmenims ginant savo teises į pamestus daiktus ir siekiant juos susigrąžinti. Radinio valdymo sąžiningumas ir nesąžiningumas turi esminę reikšmę nuo kurios priklauso turtinių teisių atstatymo apimtis ir padariniai. Įstatymai valdymo suskirstymą į sąžiningą ir nesąžiningą taiko tik neteisėtam valdytojui. Teisėtas valdymas, turintis teisinį pagrindą, negali būti nesąžiningas. Kaip teisėtą ne savininko valdymą reikia suprasti tuos atvejus, kai daiktas faktiškai valdomas remiantis sutartimi su savininku (nuoma, panauda ir kt.), įstatymu ar administraciniu aktu. Neteisėtu valdymu laikomas toks valdymas, kuris neturi teisinio pagrindo (pvz., daikto užvaldymas smurtu)⁴¹. Kai asmuo radęs pamestą daiktą yra nesąžiningas t. y. neįvykdo reikalavimų, numatytų CK 4.62 str. 3d., jis netampa sąžiningu ir teisėtu pamesto daikto valdytoju ir nuosavybės teisės į rastą daiktą neįgyja. Savininkui gynant savo nuosavybės teisę į pamestą daiktą ir siekiant jį išsireikalauti iš nesąžiningo ir neteisėto radinio valdytojo, savininkui reikia įrodyti, kad asmuo valdantis jo pamestą daiktą yra neteisėtas ir nesąžiningas šio daikto valdytojas. Kitu atveju savininkui gali tekti išsireikalauti iš sąžiningo bet neteisėto pamesto daikto valdytojo, pavyzdžiui, kai asmuo radęs pamestą daiktą perleidžia kitam asmeniui, kuris nežino ir negali žinoti, kad asmuo iš kurio jis įgijo tą daiktą, negalėjo ir neturėjo teisės jo perleisti. Tokiu būdu asmuo įgijęs daiktą bus sąžiningas, bet neteisėtas daikto įgijėjas, nes iš ne teisės negali atsirasti teisė. Tačiau įgijėjo sąžiningumas dar nereiškia, kad daiktą valdo jis teisėtai. Todėl, esant įstatymo nustatytoms sąlygoms, sąžiningas įgijėjas laikomas neteisėtu valdytoju ir daiktas (šiuo atveju radinys) iš jo gali būti išreikalaujamas⁴². Daikto išsireikalavimas iš sąžiningo įgijėjo reglamentuotas CK 4.96 str. 1 d. kuriame įtvirtinta, jeigu radinys buvo atlygintai įgytas iš asmens, kuris neturėjo teisės jo perleisti nuosavybėn, ir įgijėjas to nežinojo ir neturėjo žinoti (sąžiningas įgijėjas), tai savininkas turi teisę išreikalauti šį daiktą iš įgijėjo tik tuo atveju, kai daiktas yra savininko ar asmens, kuriam savininkas buvo perdavęs jį valdyti, pamestas, arba

⁴¹ VASARIENĖ, D. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002. p. 106.

⁴² MIKELĖNAS, V. Vindikacija ir jos taikymas. *Justitia*, 2005, Nr. 1 (55). p. 10.

iš kurio nors iš jų pagrobtas, arba kitaip be jų valios nustojo būti jų valdomas. Tokiu atveju taikoma ribota vindikacija, nes savininkas gali išsireikalauti iš sąžiningo, bet neteisėto valdytojo esant išvardintiems atvejams. Ribotos vindikacijos pagrindu siekiama apsaugoti ne tik pamesto daikto (radinio) savininko interesus, bet ir sąžiningo, neteisėto daikto (radinio) įgijėjo interesus. Tokiam daikto (radinio) įgijėjui, pamesto daikto savininkas, reikalavimus gali pareikšti per trejus metus nuo daikto praradimo momento (CK 4.96 str. 1 d.). Šis terminas skaičiuojamas pagal bendrąsias taisykles t. y. nuo tos dienos, kai savininkas sužinojo apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 str. 1 d.). Jei šį terminą savininkas praleido dėl to, kad ilgai nepavyksta nustatyti, kas valdo jo pamestą daiktą (radinį), teismas gali atnaujinti, jeigu pripažįsta, terminas praleistas dėl svarbios priežasties (CK 1.131 str. 2 d.)⁴³.

Iš tokio neteisėto radinio valdytojo pamesto daikto savininkas gali išsireikalauti savo pamestą daiktą pareikšdamas vindikacinį ieškinį (CK 4.95 str.). Savininkas šį reikalavimą – dėl svetimo neteisėto daikto valdymo gali reikšti tik valdytojui, o ne daikto savininkui, nes sąžiningas ir teistas radinio valdytojas po 6 mėn. jau bus įgijęs nuosavybės teisę į radinį.

Atsiskaitymas gražinant pamestą daiktą iš šių neteisėtų valdymų numatytas CK 4.97 str. Pagal šio straipsnio 1 dalį savininkas, išreikalaujamas daiktą iš svetimo neteisėto valdymo, turi teisę reikalauti:

- 1) iš asmens, kuris žinojo arba turėjo žinoti, kad jo valdymas neteisėtas (nesąžiningo valdytojo), gražinti arba atlyginti visas pajamas, kurias tas asmuo gavo arba turėjo gauti per visą valdymo laiką;
- 2) neteisėto nesąžiningo valdytojo – visas pajamas, kurias šis gavo arba turėjo gauti nuo to laiko, kai jis sužinojo ar turėjo sužinoti apie valdymo neteisėtumą arba sužinojo apie civilinės bylos dėl daikto gražinimo iškėlimą.

Taip pat šiame straipsnyje numatyta neteisėto sąžiningo ar nesąžiningo valdytojo reikalavimo teisė savininkui, susigražinant pamestą daiktą. Pagal CK 4.97 str. 2 d. neteisėtas nesąžiningas valdytojas savo ruožtu turi teisę reikalauti iš savininko atlyginti jo padarytas dėl daikto būtinas išlaidas nuo to laiko, kai savininkui priklauso gautos iš daikto pajamos. O šio straipsnio 3 ir 4 dalyje numatyta, kad neteisėtas sąžiningas valdytojas turi teisę reikalauti iš savininko atlyginti visas jo padarytas dėl daikto būtinas išlaidas, kurių nepadengė iš daikto gautos pajamos. Neteisėtas sąžiningas valdytojas turi teisę pasilikti savo padarytas dalis, kuriomis buvo pagerintas daiktas, jeigu jos gali būti atskirtos nesužalojant daikto. Jeigu

---

⁴³ Žr.: MIKELĖNAS, V. Vindikacija ir jos taikymas. *Justitia*, 2005, Nr. 1 (55). p. 11.

pagerintų dalių atskirti negalima arba daiktas buvo pagerintas kitaip, neteisėtas sąžiningas valdytojas turi teisę reikalauti atlyginti dėl pagerinimo padarytas išlaidas, bet ne didesnes kaip daikto vertės padidėjimas.

Galimi atvejai, kai asmuo, turintis tik valdymo teisę į pamestą daiktą ir pagal įgyjamą senatį reglamentuojančias normas nespėjęs įgyti nuosavybės teisės, norės šį pamestą daiktą susigražinti. Toks pamestas daiktas neturės savininko, o turės tik valdytoją. Asmeniui radusiam pamestą daiktą taikomos radinių reglamentuojančios normos nuosavybės teisei įgyti į radinį, nepriklausomai nuo to ar daiktas turi savininką ar ne, nes pagal radinio sąvoką radiniu laikomas toks pamestas daiktas, kurio savininkas yra nežinomas (CK 4.62 str. 1 d). Todėl asmuo, radęs pamestą daiktą ir būdamas sąžiningas, nuosavybės teisę įgys vadovaudamasis CK 4.62 str. numatyta tvarka, jei nebus nustatytas pamesto daikto savininkas, t. y. lygiai taip pat, kaip būtų pametęs daiktą ir savininkas, nes CK 4.62 str. neišskiria kitokių nuosavybės teisės įgijimo į radinį būdų, kai daiktą pametė savininkas ar tik valdymo teisę turintis asmuo, kuris pagal įgyjamą senatį reglamentuojančias normas dar nebuvo įgijęs nuosavybės teisės. Kai pametęs daiktą asmuo, nebuvo šio daikto savininkas, o buvo tik sąžiningas ir teisėtas valdytojas, tai šis asmuo išsireikalaudamas daiktą iš nesąžiningo ar sąžiningo, bet neteisėto valdytojo turi vadovautis valdymo gynimą reglamentuojančiomis normomis. Taip pat sąžiningas ir teisėtas valdytojas gali reikšti ir vindikacinį ieškinį, nes pagal CK 4.95 str. prasmę⁴⁴, tinkamas ieškovas pagal vindikacinį ieškinį gali būti tik daikto savininkas ar teisėtas jo valdytojas. Tokiu atveju, kai savininko neturintį daiktą pameta valdytojas, teismine tvarka gali reikalauti ne tik grąžinti pamestą daiktą, bet ir reikalauti nuostolių, kurie buvo padaryti dėl valdymo pažeidimo atlyginimo (CK 4.34 str. 2 d.).

Asmuo, radęs pamestą ribotos apyvartos daiktą ne visada galės įgyvendinti nuosavybės teisę į tokį radinį, o jeigu ir galės, tai tik atlikus papildomus veiksmus ir jei neatsiras pamesto daikto savininkas. Nuosavybės teisę įgyti į ribotos apyvartos daiktą gali asmenys tik atitinkantys įstatymuose nustatytus reikalavimus ar gavę atitinkamos formos leidimus (pvz., leidimas ginklui). Radus ribotos apyvartos pamestą daiktą, juo saugojimu dažniausiai turėtų pasirūpinti policija ar kita kompetentinga institucija. Jei negalima gauti leidimo įgyti tokį ribotos apyvartos pamestą daiktą nuosavybėn neatsiradus savininkui, tai toks daiktas pereina valstybės nuosavybėn. Asmuo, radęs ribotos apyvartos daiktą ir asmuo

---

⁴⁴ Žr.: MIKELĖNAS, V. Vindikacija ir jos taikymas. *Justitia*, 2005, Nr. 1 (55). p. 3; 4.

gavo leidimą tokiam daiktui įgyti arba atitinka įstatyme keliamiems reikalavimams dėl ribotos apyvartos daiktų įgijimo ir neatsiradus pamesto daikto savininkui per įstatyme nustatytą laikotarpį, tokį pamestą daiktą gali įgyti nuosavybėn.

CK 4.62 str. 4 d. nurodyta, kad kiti teisės aktai gali numatyti kitokią radinių reglamentavimo tvarką. Kiti įstatymai ir Vyriausybės išleistos Taisyklės nenumato kitokios radinių teisinės reglamentavimo tvarkos. Pagal Taisyklių 3.6 punktą radinys apskaitomas vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka, t. y. pagal pateiktą asmens radusio daiktą ar policijos pranešimą. Toks nurodytas radinių apskaitymas vykdomas, kai radinys yra perduodamas valstybės nuosavybėn (Taisyklių 69 p.).

9.4 NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMAS Į LOBĮ

Nuosavybės teisės įgijimas į lobį, kaip į bešeimininkį daiktą, reglamentuotas CK 4.65 str. Ankstesnėje temos dalyje (žr., temos dalį „Lobio samprata“) buvo aptarta kas yra lobis, kokie daiktai yra laikomi lobiu ir kuo jis skiriasi nuo kitų bešeimininkų daiktų (pvz., radinio), todėl šioje dalyje analizuojama tik pats nuosavybės teisės įgijimas į lobį.

Įgyti nuosavybės teisę į lobį gali įvairūs subjektai, t. y. tiek fiziniai asmenys, tiek juridiniai asmenys taip pat ir valstybė. Visi išvardinti subjektai, sąžiningai ir teisėtai įgydami nuosavybės teisę į lobį, turi vadovautis CK 4.65 str., kuris reglamentuoja specialų nuosavybės teisės įgijimą į lobį. Bendroji nuosavybės teisės įgijimą į bešeimininkius daiktus reglamentuojanti norma (CK 4.58 str.) taikoma tiek, kiek tai nereglamentuoja specialiosios normos, skirtos lobiui, taip pat ir kiti teisės aktai reglamentuojantys nuosavybės teisės į lobį įgijimą.

Įgyjant nuosavybės teisę į lobį, yra svarbu: kam priklauso nuosavybės teise rasto lobio vieta, ar kitas daiktas kuriame buvo paslėptas lobis; ar lobis ieškotas teisėtai; ar lobio ieškota turint leidimą; ar į radusio lobį asmens tarnybines pareigas neįeina lobio ieškojimas. Atsižvelgiant į šiuos išvardintus kriterijus, priklausys kokią lobio dalį įgis asmuo. Asmuo lobį gali rasti įvairiais būdais, t. y. tiek specialiai ieškodamas (pvz., tai gali būti jo profesinė veikla), tiek atsitiktinai (pvz., kasant žemę, ardant, griaunant senus pastatus ar pan.).

CK 4.65 str. 2 d. įtvirtina nuosavybės teisės įgijimą į lobį, kai lobis randamas radusiojo lobį asmens nuosavybės teise priklausančioje žemėje ar kitame daikte, kuriame buvo paslėptas lobis. Asmuo, radęs tokį lobį, įgys nuosavybės teisę į visą lobio dalį, jei lobį rado pats ar kitas nesąžiningas asmuo. Terminu nuosavybės teisei į lobį įgyti nėra nustatyta.

CK 4.65 str. 2 d. pasakyta, kad nuosavoje žemėje ar kitame daikte rastas lobis nuosavybės teise priklauso jį radusiajam asmeniui. Tai reiškia, kad asmuo įgyja nuosavybės teisę į rastą lobį iš karto, kai randa lobį, t. y. nuosavybės teisės įgijimo į lobį momentas sutampa su lobio radimo momentu. Radus lobį, skirtingai nei radus radinį, Civilinis kodeksas ar kiti teisės aktai nenumato pareigos pranešti apie rastą lobį policijai ar kitai kompetentingai institucijai, kai lobis randamas nuosavybės teise priklausančioje žemėje ar kitame daikte.

Asmeniui, radus paslėptas vertybes ir įgyjant nuosavybės teisę į šias vertybes, privalu išsiaiškinti ar rastos vertybės neturi savininko ir negali būti jį nustatytas. Ar lobis neturi savininko yra sprendžiama pagal lobio radimo faktą. Pripažįstant lobiu rastas paslėptas vertybes, svarbiausia yra radusio asmens įsitikinimas, kad rasti brangus ir vertingi daiktai neturi savininko. Tik nenustačius savininko asmuo radęs lobį įgis jį nuosavybėn. Jei bus nustatytas rastų paslėptų vertybių savininkas, tai šių vertybių laikyti lobiu negalėsime, nes neatitiks reikalavimo – bus žinomas savininkas. Jei asmuo, radęs paslėptas vertybes, pasisavins jas nebandęs nustatyti savininko, atsiradus tokiam savininkui, jis galės iš įgijėjo išsireikalauti pareikšdamas vindikacinį ieškinį (CK 4.95 str.), nes lobiu negali būti laikomas rastos paslėptos vertybės, kurių savininkas gali būti nustatytas ir esant sąžiningam asmeniui turi būti išnaudotos visos priemonės siekiant nustatyti savininką.

CK 4.65 str. 4 d. numato ir kitokius galimus nuosavybės teisės įgijimo būdus į lobį, kai lobio ieškoma svetimoje žemėje ar kitame svetimame daikte. Kai pats asmuo neranda ar neieško asmeninės nuosavybės teise priklausančioje žemėje ar kitame nuosavybės teise priklausančiame daikte paslėpto lobio, bet tokį lobį gali rasti kitas asmuo, kuriam nuosavybės teise nepriklauso žemė ar kitas daiktas, kuriame buvo paslėptas lobis, toks asmuo, įgyja nuosavybės teisę į vieną ketvirtadalį lobio dalies, o į likusią trijų ketvirtadalių dalį nuosavybės teisė tenka žemės ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininkui (CK 4.65 str. 4 d.). Įgyti nuosavybės teisę į tokio lobio dalį ar gauti atlygį už lobio radimą, nesant rasto lobio vietos ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis, galima tik, kai toks lobis randamas atsitiktinai ar lobio buvo ieškoma svetimoje žemėje ar kitame daikte tik savininkui leidus. Žemės ar kito daikto savininkas, leisdamas ieškoti lobio kitiems asmenims, privalo savo susitarimą patvirtinti rašytine sutartimi. Šia sutartimi šalys gali numatyti ir kitokias nuosavybėn įgyjamas rastų lobių dalis nei nurodyta CK 4.65 str. 4 d. Negalima specialiai ieškoti lobio svetimoje žemėje ar kitame daikte be savininko leidimo. Tai draudžia daryti CK 4.65 str. 3 d., bet CK 4.65 str. 4 d. išskirus, kai lobis randamas atsitiktinai. Jei rastas lobis bus

pripažintas kultūros vertybę ir perduotas valstybės nuosavybėn, tai tiems asmenims bus atlyginta proporcingai perduotai lobio daliai, pagal tos dienos rinkos vertę.

Asmuo, atsitiktinai radęs lobį svetimoje žemėje ir siekdamas įgyti nuosavybės teisę į rasto lobio dalį, turi pranešti rasto lobio žemės savininkui. Tokia išvada darytina iš CK 4.65 str., taip pat ir pagal LR kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo⁴⁵ 4 str. 2 d. Šioje dalyje įtvirtinta nuostata, kad visos žemėje, jos paviršiuje, vandenyje, pastatuose bei statiniuose arba jų dalyse rastos kilnojamosios kultūros vertybės, kurių savininkas negali būti nustatytas arba pagal įstatymą yra netekęs teisės į jas, pereina valstybės nuosavybėn. Asmeniui, radusiam ir perdavusiam kilnojamąją kultūros vertybę, išmokamas atlyginimas Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Pranešimas, žemės ar daikto kuriame buvo rastas lobis savininkui sudaro sąžiningo lobio radėjo požymį, kai lobis buvo rastas atsitiktinai. Kai lobis rastas kito asmens, kuris nėra žemės ar daikto kuriame rastas lobis savininkas, ir tikslingai buvo ieškomas lobis, tai tokio asmens teisėtumą sudaro teisinio pagrindo buvimas ieškoti lobio (pvz., sutartis dėl lobio ieškojimo su savininku kurio žemėje ar kitame daikte ieškoma lobio).

Civilinis kodeksas numato vieną atvejį, kai asmuo, sąžiningai ir teisėtai ieškodamas lobio, neįgys nuosavybės teisės į rastą lobį ar jo dalį. T. y. atvejis, kai vertybių kasinėjimas arba ieškojimas priklausė tarnybinėms lobį radusio asmens pareigoms (CK 4.65 str. 5 d.). Toks asmuo, nuosavybės teisės į lobį neįgys tik, kai vykdys tiesiogines savo pareigas, susijusias su darbu t. y. ieškos lobio ir gaus atlygį už atliktą darbą, bet ne už surastą lobį. Asmuo, kurio tarnybinėms pareigoms priklauso lobio ieškojimas, įgyti nuosavybės teisę į lobį gali raskamas jį atsitiktinai, bet ne vykdydamas savo tarnybines pareigas ir jam priklausys vienas ketvirtadalis lobio dalies.

CK 4.65 str. 3 d. numatytas draudimas svetimoje žemėje ar kitame svetimame daikte ieškoti lobio. Asmuo pažeidęs šią nuostatą negauna jokios rasto lobio dalies, ir visas rastas lobis tenka žemės ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininkui. Žemės ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininkas iš neteisėtai pasisavinusio lobį asmens jį gali išsireikalauti pareikšdamas vindikacinį ieškinį, kaip ir radinio atveju (žr. temos dalį „Nuosavybės teisės įgijimas į radinį“). Asmuo, radęs didelės vertės lobį svetimoje žemėje ar kitame daikte (taip pat ir radinio atveju) ir pasisavinęs, tai už tokią veiką numatyta

---

⁴⁵ Žinios. 1996, Nr. 14-352.

baudžiamoji atsakomybė (BK 185 str.). Neteisėtai asmuo radęs lobį neįgyja nuosavybės teisės į jį ir iš tokio asmens galima išsireikalauti lobį (CK 4.95 str.).

Įgyjant nuosavybės teisę į lobį yra svarbu ir rasto lobio turinys. Jeigu rasto lobio turinį sudaro istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę turintys daiktai, tai jis yra paimamas pagal įstatymą visuomenės poreikiams (CK 4.65 str. 6 d.). Kai paimamas lobis visuomenės poreikiams, tai nuosavybės teisės į rastą lobį netenka asmuo radęs tokį lobį. Tokiu atveju nuosavybės teisę į rastą lobį įgyja kitas subjektas, t. y. valstybė.

Valstybės nuosavybės teisės įgijimą į daiktus, pripažintinus kilnojamosiomis kultūros vertybėmis, reglamentuoja LR kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 str. 2 d. Pagal šio įstatymo 4 str. 2 d., nepriklausomai kur daiktai rasti ar žemėje, ar jos paviršiuje, vandenyje, pastatuose bei statiniuose arba jų dalyse, rastos kilnojamosios kultūros vertybės, kurių savininkas negali būti nustatytas (lobis) arba pagal įstatymą yra netekęs teisės į jas (radinys), pereina valstybės nuosavybėn, o asmeniui, radusiam ir perdavusiam kilnojamąją kultūros vertybę, išmokamas atlyginimas LR įstatymų nustatyta tvarka. Ši įstatymo nuostata taikoma tiek radus radinį, tiek radus lobį, svarbiausia, kad rastas daiktas būtų pripažintinas kilnojamąją kultūros vertybe ir negalima būtų nustatyti savininko. Tik šiuo pagrindu valstybė įgyja nuosavybės teisę į lobį ar radinį, nepriklausomai kam nuosavybės teise priklauso žemė ar kitas daiktas, kuriame buvo rastas lobis.

Valstybė, įgydama nuosavybės teisę į rastą lobį, kuris yra paimamas iš lobį radusio asmens visuomenės poreikiams, turi šiam asmeniui teisingai atlyginti (CK 4.65 str. 6 d.; CK 4.67 str.). Valstybės atlyginimą už visuomenės poreikiams paimtus lobius reglamentuoja LR kultūros ministro įsakymas „Dėl atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius taisyklės“⁴⁶. Šis LR kultūros ministro įsakymas numato valstybės nuosavybės teisės įgijimo momentą į lobį, kuris yra paimamas visuomenės poreikiams iš lobio radėjo (savininko). Minėtų LR kultūros ministro išleistų taisyklių 14 punkte numatyta, kad visuomenės poreikiams paimto lobio savininkui atlyginama pinigais to lobio rinkos kaina. Nuosavybės teisė į visuomenės poreikiams paimamą lobį, valstybei pereina nuo atsiskaitymo su savininku momento.

Gali būti taip, kad rastą lobį sudarys ribotos apyvartos daiktai. Tokiu, atveju nuosavybės teisę į lobį, kurį sudarys ribotos apyvartos daiktai, bus galima įgyti tik tuo atveju, jei leis kiti įstatymai, reglamentuojantys tokių daiktų įgijimą. Asmeniui, radus ribotos

---

⁴⁶ Žinios. 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571; 2005, Nr. 2767.

apyvartos daiktų lobį, nebus galima įgyti tokių daiktų nuosavybėn, nes šie daiktai pereis valstybės nuosavybėn, o radusiam asmeniui bus atlyginta jų vertė. Įgyjant nuosavybės teisę į ribotos apyvartos daiktus, reikia vadovautis ne tik lobį reglamentuojančiomis Civilinio kodekso normomis, bet taip pat ir įstatymu, reglamentuojančiu ribotos apyvartos daiktų įgijimą nuosavybėn (pvz., LR ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas⁴⁷).

Valstybė, įgyvendindama nuosavybės teisę į lobį, be minėtų teisės aktų turi vadovautis Taisyklėmis. Kai yra rastas lobis valstybei priklausančioje žemėje ar kitame daikte, jis apskaitomas Taisyklių III skyriaus IX skirsnyje nurodyta tvarka. Taisyklių 70 punktas nurodo, kad mokesčių inspekcija, gavusi pranešimą apie valstybei (savivaldybei) nuosavybės teise priklausančioje žemėje rastą lobį, turi nusiųsti į lobia buvimo vietą savo pareigūną, kad jis įvertintų lobį ir surašytų turto apskaitos ir perdavimo aktą. Ketvirtadalis įvertinto lobia sumos turi atitekti lobį radusiam asmeniui.

10. NUOSAVYBĖS TEISĖS Į BEŠEIMININKĮ DAIKTĄ ĮGIJIMAS KITŲ ŠALIŲ TEISĖJE

Aptarus nuosavybės teisės į šeimininkio daikto įgijimą Lietuvos teisėje pagrindus, norėčiau palyginti, kaip šį institutą įtvirtiną kitos šalys. Ypatinga dėmesį skirsiu apžvelgiant Rusijos Federacijos civiliniame kodekse įtvirtintą šeimininkio daikto institutą. Rusija, kaip ir Lietuva, patyrė politinius ir ekonominius pakitimus pereidama iš planinės ekonomikos prie rinkos ekonomikos, tuo pagrindu pakito ir požiūris į nuosavybės teisę. Taip pat trumpai apžvelgsiu kai kurių Europos valstybių įstatymuose įtvirtintą šeimininkio daikto institutą.

Rusijos Federacija. Rusijos Federacijos civilinėje teisėje yra įtvirtintas šeimininkio daikto institutas. Pagal Rusijos Federacijos CK 225 str.⁴⁸ šeimininkiu daiktu laikomi daiktai, kurie neturi savininko ar savininkas nežinomas taip pat, kai savininkas atsisakė teisės į daiktą. Skirtingai nei Lietuvoje, Rusijos civilinėje teisėje šeimininkiu daiktu pripažįstama, ne tik daiktą, kuris neturi savininko ar savininkas yra nežinomas, bet ir daiktą, kuris turi sąžiningą ir teisėtą valdytoją, ir kuris nuosavybės teisės dar nėra įgijęs įgyjamosios senaties pagrindu (RF CK 225 str.). Visą įgyjamosios senaties laikotarpį daiktas bus laikomas šeimininkiu daiktu. LR CK kaip ir Rusijos civilinis kodeksas šeimininkiais daiktais pripažįsta radinį, lobį, bepriziūrius gyvūnus, daiktus nuo kurių savininkas atsisakė ir

⁴⁷ Žinios. 2002, Nr. 13-467.

⁴⁸ <http://www.garweb.ru/project/law/doc/10064072/>.

kuriems suteikia atskirą specialų reglamentavimą. Kilnojami bešeimininkiai daiktai, tiek pagal LR CK 4.57 str. tiek pagal Rusijos Federacijos CK 225; 226 str., pripažįstami tokie daiktai, kurių savininkas akivaizdžiai atsisako. Atsisakymo formos pagal abiejų valstybių civilinius kodeksus suprantamas vienodai, kai savininkas nuosavybės teisės į daiktą atsisako jį išmesdamas ar kitaip išreiškia savo valią.

Rusijos Federacijos CK tiksliai neįvardina kokie daiktai gali būti bešeimininkiais daiktais. Bet galima daryti išvadą, remiantis Rusijos Federacijos CK 129; 213 str., kad jais gali būti tiek kilnojamieji, tiek nekilnojamieji daiktai, kurie yra civilinės apyvartos objektai. Jei šie daiktai gali būti civilinių teisinių santykių objektais, tai jie gali būti ir bešeimininkiais daiktais, jei atitiks bešeimininkiam daiktui numatytus reikalavimus Rusijos Federacijos CK.

Nuosavybės teisė į bešeimininkius daiktus įgijimo būdai reglamentuoti LR CK yra panašūs, bet turi ir skirtumų lyginant su Rusijos Federacijos CK. Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus pagal Rusijos CK iš pradžių reikia nustatyti daikto vertę, ko nereikia daryti pagal LR CK. Bešeimininkiams daiktams, kurių vertė yra didesnė nei 5 minimalūs darbo užmokesčiai (įtvirtinti Rusijos įstatymuose), pagal Rusijos Federacijos CK 225 str. reikia kreiptis į teismą dėl bešeimininkio daikto pripažinimo, jei mažesnė daikto vertė, tai tokio teismo sprendimo nereikia. Nekilnojamus bešeimininkius daiktus kaip Lietuvoje, taip ir Rusijos Federacijoje neatsiradus savininkui per vienerių metų terminą nuosavybėn įgyja valstybė. Savininko teisės susigrąžinant daiktą ginamos tokiais pat pagrindais kaip ir LR CK t. y. taikomi neribotos ir ribotos vindikacijos pagrindai (RF CK 301, 302 str.). Ribotos vindikacijos atveju daikto savininkas turi 5 metų terminą pareikšti reikalavimą sąžiningam ir tesėtam daikto valdytojui.

Bepriežiūriai gyvūnai priskiriami bešeimininkiams daiktams, nes sulaikytų naminių beprižiūrių, priklydusių gyvūnų savininkas yra nežinomas (RF CK 225 str.). Rusijos Federacijos CK numato specialų beprižiūrių gyvūnų reglamentavimą. Pagal Rusijos Federacijos teisę beprižiūriai naminiai gyvūnai – laikomi tokie gyvūnai, kurie iki jų sulaikymo nebuvo kokio nors asmens ūkyje, pavyzdžiui, viename ūkyje dingęs gyvulys prisijungia prie kito ūkio gyvulių bandos⁴⁹. Skirtingai nei LR CK, Rusijos civiliniame kodekse numatyta buvusio savininko reikalavimo teisė susigrąžinti iš naujojo savininko gyvūną ir pasibaigus reikalavimo teisės terminui. T. y. atvejis, kai gyvūnas yra prisirišęs prie ankstesnio savininko.

---

⁴⁹ Žr.: ЕГОРОВ, Н. Д., ЕЛИСЕЕВ, И. В., ИВАНОВ, А. А. и др. *Гражданское право*. Москва: Проспект 1998. p. 355.

Pagal LR įstatymus, laukiniai gyvūnai laikyti namų sąlygomis ir palikę savininką laikomi bešeimininkiais daiktais, tuo tarpu pagal Rusijos įstatymus prie bepriežiūrių gyvūnų nėra priskiriami laukiniai gyvūnai, nors ir jie buvo laikomi namų sąlygomis ir palikę savininką⁵⁰.

Lyginant su Rusijos Federacijos civiliniu kodeksu, kuriame taip pat yra įtvirtintas specialus nuosavybės teisės įgijimas į bepriežiūrius naminius gyvūnus. Šis reglamentavimas yra labai panašus į LR CK 4.61 str. įtvirtintą nuosavybės teisės įgijimą į bepriežiūrius naminius gyvūnus. Rusijos Federacijos CK 231 str. numato skirtingus terminus nuosavybės teisės įgijimui ir šių gyvūnų savininko teisių gynybai. Šis terminas pagal LR CK 4.61 str. 3 d. yra vienas mėnuo arba dvi savaitės (priklausomai nuo gyvūno ar tai smulkus ar ne), o pagal Rusijos Federacijos CK 231 str. yra šeši mėnesiai nepriklausomai koks tai naminis gyvūnas. Pagal Rusijos Federacijos CK 231 str. nuosavybės teisę į bepriežiūrį naminį gyvūną kaip ir pagal LR CK 4.61 str. nuosavybės teisę gali įgyti asmuo išlaikęs ir prižiūrėjęs bepriežiūrį naminį gyvūną visą laikotarpį. Skirtingai nei Lietuvoje, asmeniui, atsisakius įgyti nuosavybės teisę į bepriežiūrį ir priklydusį naminį gyvūną, kurį jis išlaikė visą šį laikotarpį, toks gyvūnas tampa bešeimininkiu daiktu, kai tuo tarpu, pagal Rusijos Federacijos CK 231 str. nuosavybės teisę šiuo atveju įgyja savivaldybė.

Pagal Rusijos Federacijos CK 227 str. radiniu laikomas daiktas, kurį savininkas ar kitas daikto valdytojas pametė, o kitas asmuo jį rado⁵¹. Galima teigti, kad bešeimininkiu daiktu – radiniu laikomas toks pat daiktas kaip ir pagal LR CK.

Rusijos Federacijos CK 228 str. numato nuosavybės teisės įgijimą į radinį. Nuosavybės teisę į radinį įgyja asmuo radęs pamestą daiktą, jei per nurodytą šešių mėnesių terminą neatsirado pamesto daikto savininkas. Toks reglamentavimas atitinka LR CK 4.62 str. 3 d. Skirtingai nei LR CK numato, nuosavybės teisę į radinį pagal Rusijos Federacijos CK 227 str. 1 d. ir 228 str. 1 d. įgyja asmuo, kuris šio pamesto daikto nerado, bet yra patalpų kuriose buvo rastas pamestas daiktas, savininkas. Rusijos Federacijos CK 227 str. 1 d. nurodo, kad asmuo, radęs pamestą daiktą svetimose patalpose ar transporte, privalo rastą pamestą daiktą perduoti saugoti šių patalpų ar transporto savininkui. Reiškia, kad nuosavybės teisę į rastą pamestą daiktą patalpų ar transporto savininkas, o ne asmuo, radęs pamestą daiktą – radinį, jei neatsiras per nurodytą terminą pamesto daikto savininkas. Toks

---

⁵⁰ Žr.: Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части первой (постатейный), Москва: Инфра • М, 1999. p. 453.

⁵¹ Žr.: Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части первой (постатейный), Москва: Инфра • М, 1999. p. 451.

nuosavybės teisės įgijimo būdas į radinį LR CK nenumatytas. Asmuo, gražinantis pamestą daiktą iš jo savininko ar kito asmens, turinčio teisę gauti daiktą, gali reikalauti užmokėti už radybas iki 20 procentų radinio vertės (RF CK 229 str. 2 d.), kai Lietuvoje įtvirtinta nuostata 5 procentai, jei nebuvo pažadėta daugiau.

Lobis, kuriam Rusijos Federacijos CK numato specialų reglamentavimą (RF CK 233 str.), yra užkasti žemėje arba kitais būdais paslėpti pinigai ar kiti vertingi daiktai, kurių savininkas negali būti nustatytas arba įstatymų nustatyta tvarka yra netekęs teisės į tuos daiktus. Kad rasti paslėpti vertingi daiktai būtų pripažinti lobiu pagal Rusijos Federacijos CK 233 str. turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) lobį turi sudaryti vertingi daiktai; 2) vertingi daiktai turi būti paslėpti; 3) lobį sudarančių daiktų savininkas negali būti nustatytas, arba 4) įstatymo pagrindu savininkas yra netekęs teisės į rastus paslėptus daiktus. Tiek lobio samprata, tiek lobio objektas, tiek nuosavybės teisės į lobį įgijimas beveik sutampa, su LR CK įtvirtintomis nuostatomis. Įgyjant nuosavybės teisę į rastą lobį svetimoje žemėje ar kitame daikte pagal Rusijos Federacijos CK 233 str., lobio radėjas, skirtingai nei numato LR CK 4.65 str. 4 d., turi teisę gauti pusę rasto lobio dalies, o pagal LR CK viena ketvirtadalį rasto lobio dalies.

Vokietija. Vokietijos civilinis kodeksas taip pat numato nuosavybės teisės įgijimą į bešeimininkius daiktus. Bešeimininkiais daiktais pagal Vokietijos civilinį kodeksą laikomi daiktai, kurių savininkas nežinomas arba kurių ankstesnis savininkas atsisakė. Pagal Vokietijos civilinį kodeksą bešeimininkiais daiktais pripažįstami kilnojami ir nekilnojami daiktai, kurie gali būti civilinės apyvartos objektais. Vokietijos CK 958 str. įtvirtinta, kai asmuo valdo bešeimininkį kilnojamąjį daiktą, tai įgyja nuosavybės teisę į jį. Išimtį sudaro nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį kilnojamąjį daiktą, jeigu tai draudžia įstatymas arba bus pažeistos kitų asmenų teisės. Vokietijos CK 935 straipsnis nustato, jog neįmanoma ir negalima tapti sąžiningu vogtų, pamestų ar kitokių būdu be savininko valios netektų daiktų įgijėju⁵². Nuosavybės teisę fiziniai asmenys gali įgyti tik į kilnojamus daiktus, o į nekilnojamus bešeimininkius daiktus nuosavybės teisę gali įgyti tik valstybė, kaip ir pagal LR CK. Kadangi nuosavybės teisę į bešeimininkius daiktus pagal LR CK įgyjama per tam tikra terminą ir tik atlikus tam tikrus veiksmus, tai Vokietijos CK numato papildomą,

---

⁵² VAITKEVIČIUS, P.; VĖLYVIS, S.; MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; TAMINSKAS, A.; RASIMAVIČIUS, P. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vjusia, 1997. p. 107.

privalomą reikalavimą – viešą paskelbimą apie esamą bešeimininkį daiktą⁵³. Tokio reikalavimo LR CK nėra numatyta. Analogiškai kaip ir pagal LR CK, netekus daikto savininko teisės ginamos Vokietijos CK 862 str. nustatyta tvarka t. y. neribotos ir ribotos vindikacijos pagrindu.

Panašus nuosavybės teisės įgijimas į radinį yra reglamentuotas ir Vokietijos CK 973 str. Pagal šį straipsnį, asmuo, radęs pamestą daiktą, turi nedelsiant apie radinį pranešti įgaliotiems asmenis (įskaitant ir pamesto daikto savininką) arba policijai. Nuosavybės teisę į rastą daiktą, įgyja asmuo, radęs pamestą daiktą. Skirtingai nuo LR CK, Vokietijos CK numato vienerių metų terminą radinio savininkui nustatyti ir jei per vienerius metus nuo parnešimo policijai apie rastą daiktą neatsirado pamesto daikto savininkas, tai asmuo, radęs pamestą daiktą, įgyja nuosavybės teisę į radinį.

Vokietijos civilinio kodekso nuostata reglamentuojanti nuosavybės teisės įgijimą į lobį, atitinka dabar galiojantį LR CK. Skiriasi tik lobio dalys, kai lobis randamas asmens, nesančio žemės ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis, savininku. Vokietijos civilinio kodekso 984 str. įtvirtinta nuostata, kad lobis nuosavybės teise priklauso daikto, kuriame buvo rastas tas lobis, savininkui. Bet jeigu lobis buvo rastas svetimoje žemėje ar svetimame name, tokiu atveju nuosavybės teisė į pusę lobio pereina asmeniui, radusiam lobį, o kita pusė atitenka žemės ar pastato savininkui, kuriame buvo rastas lobis⁵⁴.

Italija. Nuosavybės teisės įgijimas į kilnojamus bešeimininkius pagal Italijos civilinę teisę, gali būti įgyjamas pasisavinus juos (Italijos CK 922 str.). Dažniausiai tokiems daiktams yra priskiriami savininko išmesti daiktai, žuvis ir gyvūnai kurie sugaunami žvejojant arba medžiojant. Radinį galima įgyti nuosavybėn tik tuo atveju, jei per metus laiko po paskelbimo apie rastą daiktą nebus nustatytas savininkas. Nuosavybės teisė į radinį gali būti įgyta į patį daiktą ir į pinigų gautus už parduotą daiktą, jei aplinkybės privertė daiktą parduoti.

Lobiu pagal Italijos civilinį kodeksą yra laikomi vertingi daiktai, į kuriuos niekas negali įrodyti savo nuosavybės teisės. Lobis turi būti paslėptas (užkastas, užmūrytas ar pan.). Nuosavybės teisė į lobį priklauso asmeniui, kuriam priklauso daiktas ar žemės sklypas, kuriame rastas lobis. Jei lobis rastas svetimame daikte ar žemės sklype, lobis dalijamas pusiau tarp žemės sklypo ar daikto, kuriame buvo rastas lobis savininko ir radusiojo lobį

---

⁵³ Žr.: Авторский коллектив: Васильев, Е. А.; Зайцева, В. В.; Костон, А. А.; Нарышкина, Р. Л.; Свядосц, Ю. И.; Яфаев, А. И. *Гражданское и торговое право*. Москва: „Международное отношение“. 1993. p. 223.

⁵⁴ Žr.: VAITKEVIČIUS, P.; VĖLYVIS, S.; MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; TAMINSKAS, A.; RASIMAVIČIUS, P. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vijusia, 1997. p. 103.

asmens tik tuo atveju, kai lobis randamas atsitiktinai. Nuosavybės teisė į bešeimininkį daiktą gali būti įgyta įgyjamosios senaties pagrindu. Esant kilnojamam bešeimininkiam daiktui ir sąžiningam valdytojui įgyjamosios senaties terminas yra 10 metų, o nesąžiningam valdytojui 20 metų.

Prancūzija. Nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimas pagal Prancūzijos civilinę teisę yra, kai užvaldomas daiktas, kuris neturi savininko arba savininkas savo valia palieka daiktą su tikslu atsisakyti nuosavybės teisės į tą daiktą. Pagal Prancūzijos civilinį kodeksą fiziniai asmenys gali įgyti nuosavybės teisę tik į kilnojamus bešeimininkius daiktus, o valstybė ir kilnojamuosius ir į nekilnojamuosius bešeimininkius daiktus. Juridiniu pagrindu įgyti nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą yra laikomas tokio daikto užvaldymas. Dažniausiai tokiems atvejams priskiriami, pagal Prancūzijos civilinę teisę, naudingų iškasenų išgavimas, žvejyba, medžioklė, laukinių augalų rinkimas ir t. t. Specialiais įstatymais: kalnų, kaimo, miškų, vandens ir pan., ribojami nuosavybės teisės įgijimo būdai į bešeimininkius daiktus. Nuosavybės teisės į kilnojamuosius bešeimininkius daiktus įgijimo būdai yra pasisavinus daiktą: netekus savininkui valdymo, esant nežinomam daikto paslėpimo laikui ir nežinomas daikto savininkas (lobis) arba palikto daiktą (radinys). Kadangi, numatoma galimybė atsirasti tokio bešeimininkio daikto savininkui, todėl nuosavybės teisė pripažįstama tik tada, kai baigiasi nustatytas laikotarpis ir atlieka atitinkamus veiksmus pvz., viešas paskelbimas ir t. t.

Galimas nuosavybės teisės įgijimas ir įgyjamosios senaties pagrindu laikantis Prancūzijos civilinio kodekso 2229; 2262 – 2265 str. numatytu reikalavimų. Pagal Prancūzijos civilinį kodeksą 2262 – 2265 str. įgyjamosios senaties pagrindu įgyti nuosavybę į nekilnojamus bešeimininkius daiktus įgyjamosios senaties pagrindu taikomas 30 metų terminas, bet gali terminas būti trumpesnis, priklausomai nuo gyvenamosios vietos ir savininko požiūrio į daiktą. Kilnojamajam bešeimininkiam daiktui taikomas trijų metų įgyjamosios senaties terminas tik tada, kai asmuo yra sąžiningas valdytojas (Prancūzijos civilinio kodekso 2279 str.). Prancūzijos civiliniame kodekse nėra numatytas vindikacinis ieškinys, bet šis ieškinys yra sukurtas ir įtvirtintas Prancūzijos doktrinoje ir teismų praktikoje.

Kaip jau minėjome, nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimas yra vienas iš seniausių ir žinomiausių institutų, kurio pradmenys buvo suformuoti dar Romoje. Šis nuosavybės teisės įgijimo būdas taikytas įgyti nuosavybės teisę į niekieno daiktą – bešeimininkį daiktą (*res nullius*) išliko ir iki mūsų dienų. Asmuo, užvaldydamas niekieno daiktą (bešeimininkį daiktą) pagal Romėnų teisę tapdavo tokio daikto savininku nuo daikto

turinčio *res nullius* statusą užvaldymo momento, t. y. paimant daiktą valdyti ir galėjo įgyti nuosavybės teisę į daiktą. Šis požiūris išliko ir iki mūsų dienų. Apžvelgus šiandieninę Lietuvos ir kitų šalių (Rusijos Federacijos, Vokietijos Federacinės Respublikos, Italijos Respublikos, Prancūzijos Respublikos) įstatymus reglamentuojančius nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimą galima teigti, kad pagrindinės nuostatos yra panašios.

IŠVADOS

Kad daiktas būtų pripažįstamas bešeimininkiu daiktu turi atitikti šiuos reikalavimus: daiktas neturi turėti savininko ar savininkas turi būti nežinomas; tuo pačiu metu daiktas neturi būti valdomas sąžiningo ir teisėto valdytojo, kuris įgyjamą senatimi dar nebus įgijęs nuosavybės teisės į daiktą.

Bešeimininkiu daiktu gali būti tiek kilnojamieji, tiek nekilnojamieji daiktai taip pat ir gyvūnai, jei atitinka bešeimininkiam daiktui keliamus reikalavimus ir, jei įstatymais neuždrausta turėti privačios nuosavybės teise.

Bešeimininkiai daiktai gali atsirasti įvairiais būdais, kuriuos galima suskirstyti į priklausančius nuo asmens valios (kai asmuo atsisako nuosavybės teisės į jam priklausančią daiktą tiesiai tai išsakydamas arba juos išmesdamas) ir nepriklausančius nuo asmens valios (radinys, lobis, naminiai gyvūnai, kai jie palieka savininką). Nuosavybės teisė įgijimas į bešeimininkį daiktą, kai savininkas nuosavybės teisės atsisakė tiesiai tai išsakydamas arba juos išmesdamas, tampa tuos daiktus pradėjusio valdyti asmens nuosavybę.

Nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas yra vienas iš būdų nuosavybės teisei įgyti. Priklausomai nuo bešeimininkio daikto, nuosavybės teisė į tokį daiktą gali būti įgyjama skirtingai.

Asmuo, norintis įgyti nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą pirmiausia turi šį daiktą užvaldyti. Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą reikia, kad asmuo faktiškai turėtų bešeimininkį daiktą ir norėtų jį valdyti kaip savo, siekiant įgyti nuosavybės teisę į valdomą daiktą. Toks valdymas turėtų atsirasti juridinio fakto pagrindu kaip ir nuosavybės teisė.

Įgyjant nuosavybės teisę į bešeimininkį daiktą turi būti sąžiningas ir teisėtas daikto valdytojas. Kol neįrodyta priešingai laikoma, kad daikto valdytojas yra sąžiningas ir teisėtas.

Be bendrų nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo būdų, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas numato specialų reglamentavimą nuosavybės teisei į bešeimininkius daiktus įgyti: į beprežiūrius ir priklydusius gyvūnus, į laukines ir namines bites, į radinį ir lobį.

Tiek, kiek specialioji bešeimininkį daiktą reglamentuojanti norma nenumato, reikia vadovautis bendrąja bešeimininkį daiktą reglamentuojančia norma.

1) gyvūnai netekę savininko ar sąžiningo ir teisėto valdytojo laikomi beprežiūriais ir priklydusiais gyvūnais.

Nuosavybės teisė į beprižiūrį ir priklydusį naminį gyvūną įgyjama jei neatsiras šių beprižiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų savininkas per nustatytą mėnesio (stambiam (jo prieaugliui) gyvūnui) ar dviejų savaitių (smulkiam (jo prieaugliui) gyvūnui) terminą. Nuosavybės teisė į beprižiūrius ir priklydusius gyvūnus įgys tas asmuo, kuris gyvūną visą šį terminą laikė, saugojo ir prižiūrėjo.

Laukiniai gyvūnai gyvenantys laisvėje nėra pripažįstami šeimininkiais daiktais, nes jie turi savininką – valstybę. Laukiniai gyvūnai negali būti laikomi šeimininkiu daiktu, kai jie laikyti namų sąlygomis ir palikę savininką yra praradę grįžimo instinktą.

2) laukinės ir naminės bitės. Naminės bitės šeimininkiu daiktu tampa, kai naminių bičių spiečius palieka savininką ir apsistoja svetimame žemės sklype. Nuosavybės teisės į namines bites įgijimas galimas, kai nėra nustatomas per įstatyme numatytą terminą, naminių bičių, savininkas.

Laukinės bitės nuosavybės teise priklauso valstybei kol nėra sugautos, o kai sugautos priklauso žemės sklypo, kuriame buvo sugautos, savininkui.

3) radiniu laikomas pamestas daiktas, kurio savininkas nežinomas. Kad daiktas būtų pripažintas radiniu, turi atitikti šiuos reikalavimus: daiktas turi būti kažkieno pamestas ir pamesto daikto savininkas turi būti nežinomas. Įgyjant nuosavybės teisę į radinį, galima tik tuo atveju, kai neatsiranda pamesto daikto savininkas, o radėjas buvo sąžiningas.

4) lobiu laikomi vertingi daiktai, kurie sąmoningai paslėpti ir šių vertingų paslėptų daiktų savininkas negali būti nustatytas. Pripažįstant paslėptus daiktus lobiu svarbu tai, kad rasti daiktai būtų paslėpti, vertingi ir daiktų savininkas nežinomas, dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko. Asmuo, nuosavybės teisę į lobį įgyją radęs jį savo žemės sklype ar kitame daikte. Kai lobis randamas kito asmens nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype ar kitame daikte, tai toks asmuo radęs lobį įgyją nuosavybės teisę į lobio dalį tik tada, kai lobis buvo rastas atsitiktinai, jei su žemės sklypo ar kito daikto, kuriame buvo rastas lobis savininku nebuvo susitarta kitaip. Kai lobio ieškojimas yra tarnybinių pareigų vykdymas asmuo teisės į lobį neįgyja. Istorinę, kultūrinę, archeologinę vertę turintys daiktai, tai toks lobis paimamas visuomenės poreikiams, o šiam asmeniui teisingai atlyginama.

Valstybės ir savivaldybės nuosavybės teisės įgijimo būdus į šeimininkius daiktus reglamentuoja Civilinis kodeksas ir kiti teisės aktai. Valstybė ar savivaldybė nuosavybės teisę į šeimininkį daiktą įgyja tik tuo atveju, kai šeimininkio daikto savininkas neatsiranda per įstatymuose nustatytą laikotarpį ir tik tada gali kreiptis į teismą dėl daikto pripažinimo šeimininkiu. Tiek Valstybė, tiek savivaldybė nuosavybės teisę į šeimininkį

daiktą įgyja, kai į teismą kreipiasi jai pavaldžios institucijos dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu ir perdavimo valstybės ar savivaldybės nuosavybėn.

Bešeimininkio daikto savininko reikalavimo teisių ribos priklausys nuo to, koks yra bešeimininkio daikto valdytojas: sąžiningas ir teisėtas, sąžiningas ir neteisėtas ar nesąžiningas. Bešeimininkio daikto savininkas gali priverstinai, t. y. valstybės padedamas, apginti savo pažeistas teises, pareiškiant reikalavimą neteisėtam bešeimininkio daikto valdytojui. Jokios ribos nėra taikomos išsireikalaujant daiktą iš nesąžiningo valdytojo. Iš tokio asmens savininkas daiktą gali išsireikalauti visais atvejais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS:

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Aidas, 1992, Nr. 220; Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014);
2. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262);
3. Civilinis kodeksas (Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138);
4. Civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340);
5. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741);
6. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas (Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2726);
7. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas (Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-467);
8. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas (Valstybės žinios. 2003, Nr. 17-701);
9. Lietuvos Respublikos munitinės įstatymas (Valstybės žinios. 2004, Nr. 73-2517);
10. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas (Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2728);
11. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas (Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2634);
12. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas (Valstybės žinios. 1995, Nr. 63-1582);
13. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Valstybės žinios. 1996, Nr. 14-352);
14. Lietuvos Respublikos veterinarijos įstatymas (Valstybės žinios. 1992, Nr. 2-15);
15. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (Valstybės žinios. 1998, Nr. 54-1492);
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, gražinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių pavirtinimo (Valstybės žinios. 2004, Nr. 86-3119);
17. Lietuvos Respublikos valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos respublikos finansų ministerijos 1997 m. rugsėjo 5 d. įsakymas Nr. 75 „dėl teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos tipinių nuostatų patvirtinimo“;

18. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas dėl atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius taisyklės (Valstybės žinios. 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571; 2005, Nr. 2767.2005, Nr. 2767).

Užsienio valstybių teisės aktai

1. Vokietijos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) (BGBI III/FNA 400-2).
<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BGB.htm>
2. Гражданский кодекс Российской Федерации (1994 г.).
<http://www.garweb.ru/project/law/doc/10064072/10064072-001.htm>
3. Prancūzijos civilinis kodeksas
http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_civil_somA.htm
4. Italijos civilinis kodeksas
<http://www.italianlaw.net/resources/glossary/italian-civil-code/>

Specialioji literatūra

1. MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Justitia, Vilnius, 2001.
2. LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2005. II t.
3. VAITKEVIČIUS, P.; VĖLYVIS, S.; MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; TAMINSKAS, A.; RASIMAVIČIUS, P. *Civilinė teisė: vadovėlis*. Kaunas: Vajusia, 1997.
4. NEKROŠIUS, I.; NEKROŠIUS, V.; VĖLYVIS, S. *Romėnų teisė: Vilnius: vadovėlis*. Justitia, 1999.
5. MIKELĖNAS, V. Vindikacija ir jos taikymas. *Justitia*, 2005, Nr. 1 (55).
6. NEKROŠIUS, V. Valdymo atsiradimo ir pasibaigimo pagrindai Lietuvos civilinėje teisėje. *Justitia*, 2004, Nr. 6 (54).
7. PAKALNIŠKIS V. Valdymas ir valdymo gynimas Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse. *Jurisprudencija*, 2004, t. 54 (46).
8. Lietuvos TSR civilinio kodekso komentaras. Mintis, Vilnius, 1976.

9. ŽERUOLIS, J.; VĖLYVIS, S.; VITKEVIČIUS, P.; VILEITA, A.; STASKONIS, V.; RASIMAVIČIUS, P. *Tarybinė civilinė teisė: Vilnius: vadovėlis. Mintis, 1975.*
10. PAUL FREDERIC GIRARD, *Romėnų teisė: vadovėlis. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, teisės fakultetas, 1931. I t.*
11. VASARIENĖ, D. *Civilinė teisė: vadovėlis. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002.*
12. СУХАНОВ, Е. А. *Гражданское право. Том II, Москва: Wolters Kluwer 2005.*
13. ПОБЕДЕНОСЦЕВ, К. П. *Курс гражданского права. Москва: Зерцало 2003.*
14. ГУЕВ, А. Н. *Гражданское право. Учебник. Том I, Москва: Инфра • М, 2003.*
15. ХУТЫЗ, М. Х. *Римское частное право. Москва: Былина, 1994.*
16. БАРТОШЕК, М. *Римское право. Москва: 1989.*
17. ЕГОРОВ, Н. Д., ЕЛИСЕЕВ, И. В., ИВАНОВ, А. А. и др. *Гражданское право. Москва: Проспект 1998.*
18. Авторский коллектив, *Гражданское право. Том I, 2 – е издание. Москва: БЕК, 2000.*
19. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части первой (постатейный), Москва: Инфра • М, 1999.
20. ЗАЛЕССКИЙ, В.В. и др. *Основные институты гражданского права зарубежных стран. Москва: Норма, 2000.*
21. Авторский коллектив: Васильев, Е. А.; Зайцева, В. В.; Костон, А. А.; Наришкина, Р. Л.; Свядосц, Ю. И.; Яфаев, А. И. *Гражданское и торговое право. Москва: „Международное отношение“. 1993.*

Teismų sprendimai

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje *Vlado Mickevičiaus ir Tatjanos Mickevičiūtės pareiškimą dėl nuosavybės teisės įgijimo pagal įgyjamąjį senatį fakto nustatymo*; Nr. 3K-3-345/2004, kat. 25.5.;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje *Prienuj rajono savivaldybė v. Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. 3K-3-1344/2001, kat. 111.;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje *Leonardas Dovydovičius v. Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija*, Nr. 3K-3-450/2003, kat. 16.1.; 25.3.; 30.3.;

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *Stasio Norvilos įmonė v. 595-osios gyvenamųjų namų statybos bendrija*, Nr. 3K-3-545/2004, kat. 25.3;28; 47.3; 126.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2002 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje *Andrejus Gorbač*, Nr. 2K-504/2002 kat. S-2.1.2.1.8.1., S-2.1.2.1.8.6.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2000-09-18 Nr. 3k-3-827/2000, kat.37; 2000-04-08 Nr. 3k-3-509/2000, kat. 42; 2000-10-30 Nr. 3k-3-1096/2000, kat. 42; 1998-09-28 Nr. 3k-122/1998, kat. 6.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje *L. M., M. M., H. M., H. M., J. V. v. Kauno miesto savivaldybės* Nr. 3K-3-408/2007, kat.30.8; 121.19.2 (8).

Internetinės svetainės:

1. <http://www.lat.litlex.lt>
2. <http://www.lrs.lt>
3. <http://www.rusklad.ru>

SUMMARY

This master's thesis examines the basis for the acquisition of the right of ownership to ownerless property. It reveals the aims, purpose, and realisation possibilities of this institution. The work surveys how the laws of the Republic of Lithuania regulate the acquisition of the right of ownership to ownerless property: domestic bees, domestic animals, finds, hoards, etc.

On the basis of works by legal theorists, Lithuanian laws, and judicial practice, the work examines the conception and features of the right of ownership as well as of ownerless property. It analyses in detail the general basis for the acquisition of the right of ownership to ownerless property. Other parts of the thesis examine individual – special ownerless property, for which the Civil Code foresees a separate regulation of the acquisition and loss of the right of ownership, i.e. to: domestic bees, domestic animals, finds, and hoards. It presents the deadlines and conditions for the acquisition of the right of ownership to ownerless property depending on what kind of ownerless property it is and in what form it is acquired when the owner of ownerless property is not established. It analyses the defence of the right of ownership to ownerless property when an owner is established who is the honest and legal possessor of an ownerless property or who is its dishonest or honest illegal possessor.

It also notes the different ways of acquiring the right of ownership to ownerless property and also presents the differences and advantages of these manners of acquisition.